

Colors de Nit

Reflexions interactives d'un educador social

FUNDACIÓ PLATAFORMA EDUCATIVA

COLORS DE NIT

Reflexions interactives d'un educador social

FUNDACIÓ PLATAFORMA EDUCATIVA

La idea original i el redactat d'aquesta obra són de Pep Plana i Farré

Les il·lustracions són de Marina Plana Sitjà i les fotografies han estat cedides pel propi autor.

La revisió i coordinació dels continguts d'aquesta publicació ha anat a càrrec de Fundació Plataforma Educativa

EDICIÓ

Març de 2013

DISSENY DE LA COL·LECCIÓ

Fundació Plataforma Educativa

IMPRESSIÓ

Impremta Pagès SL

DIPÒSIT LEGAL

DL GI 634-2013

L'obra s'ofereix segons els termes de llicència pública de creative commons (d'ara en-davant "ccpl" o "llicència"). L'obra està protegida per la llei espanyola de propietat intel·lectual o qualsevol altra norma aplicable. queda prohibit qualsevol ús de l'obra diferent del que autoritzi aquesta llicència o disposin les lleis de propietat intel·lectual. L'exercici de qualsevol dret sobre l'obra comporta que accepteu les limitacions i obligacions d'aquesta llicència i hi consentiu. el llicenciador us cedeix els drets continguts en aquesta llicència, sempre que n'accepteu les condicions que hi són presents.

Pep Plana i Farré (*Santiago de Chile, 1961*) mestre, educador social des de fa més de 30 anys en diferents àmbits, centres i entitats de les comarques gironines i màster en Desenvolupament Humà Sostenible. Actualment, treballa en un centre d'acollida d'infants i en moments "recuperats" escriu per afició.

El seu caràcter inquiet l'ha portat a viatjar per a conèixer gent, llocs i a participar en projectes de cooperació internacional a Guatemala amb EFCEI el 2006 i 2008. Creu en el potencial de les persones per refer-se de situacions difícils i en la creativitat i la innovació com a poderoses eines pel treball social.

Aquesta obra va rebre una menció especial del 2n Premi Internacional Joaquim Grau i Fuster del 2011.

Aquest premi l'organitza:

'Dedico aquest escrit a tots aquells que han cregut en mi, especialment, als que malauradament ens han deixat massa aviat per poder-lo veure.'

Índex

I. Introducció: el perquè i el com de tot plegat	p.13
II. Color Magenta. Cedir de manera altruista	p.23
III. Color Cian. Dimensió personal	p.33
IV. Color Groc. Dimensió professional	p.43
V. Color Vermell. Consells professionals	p.75
VI. Color Blau. Consells personals	p.89
VII. Color Verd: implicació personal en la tasca	p.103
VIII. Color Negre: el futur	p.109
IX. Bibliografia i enllaços destacables	p.119

‘... que tot està per fer i tot és possible’.

Miquel Martí i Pol, L'àmbit de tots els àmbits, 1981

Ja des de l'inici del llibre, a l'índex mateix, podem comprovar per la forma creativa que té en Pep de presentar-nos cada capítol identificant-lo amb un color i el seu significat, o a partir d'un recurs literari, un poema, a vegades propi i altres deixat, fet que es complementa perfectament amb el fons, el contingut, que d'una banda rememora un passat de la praxis educativa, una trajectòria professional que va iniciar a principis dels 80 i que es va consolidar amb un espai professional propi amb la creació de la diplomatura d'educació social, ara ja fa més de 20 anys.

La persona que té aquest llibre a les seves mans al final s'haurà pogut fer una idea de la trajectòria d'alguns serveis emblemàtics, i en el seu moment innovadors a les comarques de Girona, com ara el que hem anat anomenant descentralització de la Llar infantil en llars més petites per atendre als infants tutelats, el projecte de famílies acollidores, com una alternativa real a la institucionalització dels infants tutelats; ell ens ho recorda: vaig ser el primer educador en aquest àmbit,.. d'altra banda, en Pep també aporta la seva vivència en el món de la cooperació i en l'àmbit de joventut, experiències que el porten a acabar de cohesionar i engranar algunes de les idees que capítol a capítol ens mostra.

De la lletra d'En Pep, a la seva manera i a través de les reflexions, ja siguin pròpies o alienes, desenvolupa temes cabdals per a l'exercici d'aquesta professió; la resiliència, la confiança, la implicació, el treball AMB la família i AMB l'infant, el “*burnout*”... en definitiva, i ell ho diu en diversos moments del llibre, la generació de coneixement. Escriure no és fàcil, i potser cada vegada menys és difícil trobar professionals que escriguin la seva pràctica professional i per això pren importància la publicació d'aquest llibre.

En fi, només afegiria, que aquest llibre també significa un homenatge, un homenatge a aquells homes i dones que en el passat es varen dedicar als més necessitats i més vulnerables amb la seva pedagogia, i a aquells que han reivindicat l'espai professional que aquest àmbit es mereix, en especial diria a en Toni Julià.

Sra. Anna M. Suñer i Damon

Presidenta de Fundació Plataforma Educativa

I.- INTRODUCCIÓ

El perquè i el com de tot plegat

Educador de nit

*Pel l'infant fràgil,
la foscor és un món involuntari de sensacions.
Indefens, com petit David, s'encara a lluites desiguals
contra fantasmes que no el deixen ser feliç.*

*Cada son és una cursa hipotecada cap a la llum,
cada nit un neguit amb poques escenes de color,
a la fi, un espai d'abandonament i un
escenari per a futurs incerts.*

*L'educador el vetlla,
l'acompanya en l'ensurt mesquí,
i n'apaivaga el neguit que restreny la seva llibertat.
En aquell món d'ombres confuses,
l'acull sense esperar retorn, j
a que la nit esborra les petjades de la seva tasca.
Només queda indeleble l'efecte del seu pas i
algunes lletres mortes en paper.*

Introducció

En aquesta part del treball, m'agradaria aconseguir explicar les raons que m'han portat a redactar aquest escrit i a donar-li aquesta estructura. Per fer-ho entraré en el món de les intimitats personals i també en els camps llaurats d'allò que és públic i sabut per gent propera i també aliena.

Feia temps que amics i família m'encoratjaven a escriure un text com el que es presenta, argumentaven que tenia una certa capacitat per plasmar en papers allò que sento. Aquí es planteja el primer repte del treball, la meva destresa escriptora es posa especialment de manifest quan expresso sentiments viscuts i que d'alguna manera m'han colpit i no tant en el relat ordenat i poc passional del que implica un assaig professional.

L'escrit, inclou altes dosis de sentiments personals aplicats al meu treball educatiu, que no puc entendre sense posar-hi profunda emoció. Hi ha altres feines, tan bones com la nostra, en què el procés de treball i també el producte final esdevenen purament això, un producte vendible. Per nosaltres, els educadors i educadores, el camí i l'objectiu final són fruit de plantejaments professionals i tècnics, però també de sentiments i conviccions que hi hem posat pel mig. Per això, hi ha molts treballadors del camp social que pateixen i, fins i tot, arriben a quedar cremats per haver-se implicat massa personalment en el allò en què treballen.

Recordo que, fa temps, un treballador i treballadores social m'explicava que un educador va arribar a entrar a la presó per haver estat enxampat per la policia mentre delinquia amb un adolescent al seu càrrec. Havia travessat la feble ratlla de la implicació per passar a quedar adduït per la problemàtica, perdent així, el seu potencial educatiu. Crec humilment, i estic content de poder-ho dir, que això no m'ha passat, al menys, fins ara.

Acceptat el repte de posar cada lletra en un lloc. Començar a descriure, escriure i sentir en cada paràgraf ha esdevingut una tasca difícil. Trobar el tema ha estat el més fàcil, ja que considero que m'im-

plico prou en la feina i que aquesta podria ser un bon decorat per a la meva obra. Igual que passa amb els crims – sóc un afeccionat a les obres de l'Agatha Christie i el seu estimat Poirot - hi ha d'haver un motiu i una oportunitat per escriure. El motiu, eren les ganes i les pressions sanes dels qui m'envolten, l'oportunitat, passar a treballar de nits i la necessitat de desmuntar els tòpics que les fan avorrides. Massa sovint, es diu que de nits no hi ha feina o que estan mancades de tasca educativa, oblidant que la cura i l'atenció en el moment del son, on més desvalgut està l'infant, és fonamental.

He de dir que els processos d'escriptura i de reflexió han tingut innumbrables interrupcions: donar biberons, solucionar conflictes, fer acompanyaments en moments de malson... Ara bé, aquests moments també han enriquit el contingut amb noves idees. Així és com aquest relat reflexiu ha anat prenent forma i ha quedat parcialment escrit. Més endavant continuaré, a partir d'aquesta obra inacabada de caràcter personal, a vegades intimista, profundament biogràfica i reflexiva, afegint-hi noves experiències i processos que vagi experimentant tant en la vida personal com professional.

Una vegada definit el motiu i trobada la possibilitat, m'ha tocat cercar el fil argumental i aquells processos, idees i temàtiques de caràcter transversal que portarien a un resultat entenedor, llegible i útil per a la professió i el col·lectiu dels educadors i educadores socials. Tenia clar que volia incloure de manera transversal els conceptes provinents de la creativitat i la innovació, la força de la implicació personal subjectiva i un cert cos teòric professional que permetés als lectors reflexionar i millorar el treball amb els infants, els joves i les persones socialment febles que siguin objectiu de la seva feina.

L'escrit, ha estat redactat pensant especialment en els infants i joves, ja que és el grup en el qual tinc una veritable experiència i on em sento mínimament qualificat per parlar. De totes maneres, considero que el que es reflecteix en aquestes pàgines és extrapolable a tots els segments de població desfavorits de la societat. Tot plegat, m'ha portat moltes hores de reflexió prèvia, abans de començar a generar text, sovint em sentia – fent ús d'una imatge quotidiana

- com quan intento posar ordre al meu espai de treball quotidià. Després d'uns primers moments de desesperació i col·lapse, cerco el temps necessari, miro què hi ha, elimino el que sobra i organitzo el que és important de manera que sigui fàcil de trobar i utilitzar.

Tenia el cap ple d'idees que volien aflorar, volia descriure sentiments, utilitzar les tècniques de creativitat apreses durant el temps que vaig estar a Guatemala, plasmar experiències útils que he viscut en gairebé trenta anys de treball i utilitzar els conceptes apresos en multitud de formacions. Volia fruir amb el treball, aprofitar els moments morts a la feina de manera útil i fer que el meu entorn familiar i social sentís que havia acomplert una promesa feta fa temps: escriure. Crec que ho he aconseguit.

Primer, una pluja de idees típica va ser l'aliada, descartant allò que era inútil i potenciant el que considerava important, recordo que, fins i tot, durant un sopar la família m'hi va ajudar. Posteriorment calia ordenar-ho i, per això, després d'omplir molts papers amb *mapes mentals*¹, vaig passar a l'aplicació del que anomenem, avui, tecnologies de la informació i de la comunicació cercant, per coherència, programari lliure. Vaig entrar en el món cibernètic dels mapes mentals i conceptuals utilitzant un senzill programa informàtic de caràcter lliure anomenat *Xmind*².

Una vegada realitzat el mapa mental a la pantalla, se'm va generar la idea de posar els noms de diferents colors a cada un dels capítols, d'aquí, per associació amb la nit i la seva representació en negre, vaig pensar en la teoria dels colors. Segons el model *CMY*³ on es representen tres colors principals amb les seves sigles en anglès cian, magenta i groc (yellow en anglès) que barrejats en parts iguals donen el negre.

¹ Inventats pel Dr. Tony Buzan. 'Un mapa mental es un diagrama usado para representar las palabras, ideas, tareas, u otros conceptos ligados y dispuestos radialmente alrededor de una palabra clave o de una idea central'. Font: http://es.wikipedia.org/wiki/Mapas_mentales

² *XMind*, és un programa opensource per a realitzar mapes conceptuals, desenvolupat per *XMind Ltd.* (<http://www.xmind.net>)

³ 'Els colors utilitzats són el cian, magenta i groc (yellow en anglès) aquest sistema es denomina model *CMY*. En el model *CMY*, el negre és creat per la barreja de tots els colors i el blanc és l'absència de qualsevol color (assumint que el paper sigui blanc)'. Font http://es.wikipedia.org/wiki/Teor%C3%A1a_del_color

Ho havia trobat: la negra nit em permetria treure colors de saviesa. Cada un d'aquests colors barrejats de dos en dos em donarien altres colors que confegirien la resta de capítols de l'escrit. D'aquesta manera, obtenia la possibilitat de distribuir l'obra en sis capítols de color i amb el color negre, que representa el color de la tinta que els uneix, aconseguiria enfilar-los tots en la representació de la qualitat incloent de la menyspreada nit institucional. Per últim, el color blanc que és el color que representa el suport, el paper on escriure, la tela que permet anar pintant l'obra amb lletres negres que misteriosament tenen la capacitat d'incloure molts colors i infinits matisos. D'aquesta manera els colors s'anirien barrejant com si es tractés d'un calidoscopi i confegirien allò que es pretén explicar: una obra autobiogràfica i plena de consells que reflecteixen la veritat de l'autor - no l'única - amb la pretensió que serveixi com a eina de partida per als futurs i els actuals educadors i educadores socials. En definitiva, donar a aquest any de treball nocturn el valor afegit d'espai reflexiu que també té. El negre donaria nom al darrer capítol i el convertiria en un conjunt de conclusions per al futur i la clau màgica que ens tornaria a portar al començament, tot omplint el cel de colors per a l'esperança.

Cada capítol pretén traspasar el seu missatge:

En el capítol **magenta** narro la voluntat i la justificació de llegar el que pugui tenir d'interessant el meu coneixement per aquells que prenguin el testimoni, la visió altruista i solidària del coneixement, con traposada a la visió interessada i egoista que el guarda amb la intenció de patentar-lo i així obtenir diners, prestigi social o professional.

Mostro la intenció clara de no convertir aquest escrit en unes memòries d'una vida laboral sinó en un currículum que aniré completant amb futures experiències que viuré els anys que em queden de treball. Penso acompanyar i fer costat a molts menors en el descobriment i la potenciació de la *resiliència*⁴

⁴ "La resiliència humana és la capacitat d'una persona o d'un grup per a desenvolupar-se bé, per a seguir projectant-se en el futur malgrat dels esdeveniments desestabilitzadors, de condicions de vida difícils i de traumes a vegades greus" Manciaux M., Vanistendael S., Lecomte J., Cyrulnik, B. 2003.

perquè puguin exercir el dret de ser feliços i, que no transmetin de generació en generació el que els ha tocat viure com a víctimes. Aquí rau el triomf de la nostra professió: donar elements per tal que tirin endavant, aconseguint que siguin ciutadans i ciutadanes de ple dret.

Fent referència a la frase, que va pronunciar l'economista Muhammad Yunus⁵ en el discurs que va fer en rebre el Premi Nobel de la Pau el 2006, cal “*ensenyar a pescar i no regalar el peix*”, cal ajudar els febles a desvetllar la resiliència per enfortir-se i fer que surtin del forat on han estat abocats. Possiblement, a més d'ensenyar a pescar, caldrà cercar, entre tots, la canya, el fil, l'ham i l'esquer. Yunus ho va solucionar amb els microcrèdits.

Al **color cian** exposo, a partir també de la pròpia biografia, la influència de la trajectòria personal i de l'educació rebuda en l'entorn familiar i social a l'hora de crear la nostra “marca educativa” i el personal ofici d'educador/a. Cal establir primerament el propi perfil basat en la coneixença d'un mateix i després cercar les petjades que han quedat impreses en nosaltres.

Factors genètics i socials han marcat la nostra vida, esdevenint la base sobre la qual establim el traspàs transgeneracional d'elements, sovint sense adonar-nos-en, de la nostra cultura cap els més desfavorits amb qui volem treballar. Haurem de fer balanç de valors, principis, creences i la seva influència sobre el nostre treball.

Al **color groc** parlo de la trajectòria professional i de la nostra professió a partir, de nou, d'un relat autobiogràfic situat. Destaco els vessants de cooperació internacional, seguiment i formació de joves i atenció a la infància maltractada: allò que professionalment he après per establir la meua metodologia en la pràctica educativa.

Citat per Barudy J. en formacions del Departament de Benestar i Família curs 2010/11.

⁵ Biografia de Muhammad Yunus disponible a: <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/y/yunus.htm>.

És un capítol eminentment descriptiu basat en la pròpia trajectòria professional des de l'any 1982. S'hi destaquen els esforços que hem hagut de fer els educadors i educadores socials des que érem considerats purament “cuidadors” fins a ser reconeguts de manera acadèmica i laboral com a professionals de l'educació que treballen en l'àmbit social. També pretenc fer un petit homenatge a tots aquells que ens van guiar i que encara lluiten cada dia i, en especial, als que ja no hi són i van esdevenir referents personals i professionals. Vull recordar especialment la figura d'en Toni Julià, possiblement el primer educador titulat de Catalunya i veritable “tutor de resiliència” dels que ens sentíem oprimits per un sistema que no reconeixia la nostra tasca educativa; també en Quim Franch, aquell pedagog que ens va deixar massa aviat, però que va tenir temps de fer-nos veure que les persones poden millorar i que el contacte amb la natura pot ser una bona eina per educar. Resseguint la trajectòria vull parlar d'ofici

Els tres capítols dedicats als consells (**vermell**, **blau** i **verd**) pretenen donar pistes d'actuació que, en el meu cas, han estat profitoses. Precisament es vol fer allò que sovint els ponents de les conferències a les que assistim ens diuen que no faran: donar receptes. Hi ha cert temor a donar receptes pel pànic al fracàs, quan la realitat és ben diferent; cal donar receptes deixant clar que són les teves i que potser a una altra persona no li seran útils. Igual que en el món de la cuina, cada educador/a social té el seu “toc” especial que personalitza la recepta. És aquí on rau la creativitat i les motivacions de cadascú per personalitzar les seves accions educatives. Comporta un risc, però s'ho val.

Al capítol **vermell** (barreja de magenta i groc) em despullo donant consells sobre la tasca educativa i les maneres de millorar-la i convertir-la en eficient. Al **blau** (barreja de cian i magenta) hi escric consells sobre la dimensió personal de l'educador/a en front de la tasca educativa, especialment les petites assegurances que poden evitar la síndrome

del cremat (el burnout) o la destrucció d'espais personals del professional de l'educació social i al **verd** (barreja de cian i groc) plasmo consells que mesclen l'àmbit personal i professional. Em dedico a postular els nivells d'implicació personal en la tasca educativa, bàsicament consells per "funambular" damunt la corda estesa sobre el paisatge del nostre treball. Consells per mantenir l'equilibri, amb l'ajut d'una feixuga perxa que en una banda porta el llast personal i en l'altra, el professional.

Per últim, el capítol **negre** (barreja de tots) és el futur que crec que es pot plantejar i també vull tirar endavant. Aquest és el capítol on es resumeixen totes les idees exposades anteriorment, especialment on es planteja el camí a seguir, el resultat de la reflexió de tots els altres capítols. Marca la direcció cap on es pot seguir, les conclusions de gairebé trenta anys de treball i les pistes per aconseguir seguir els anys que queden fins a la jubilació sense entrar en processos de burnout que minven o aniquilen, segons el cas, la possibilitat de treball en el món social.

En moments de crisi com l'actual, no ens podem permetre fallar a persones que ens necessiten. Una de les tasques més importants de l'educador/a professional, és aconseguir romandre estable emocionalment.

No en fem prou de ser efectius, també cal ser eficients, el futur és davant nostre i cal ser coherents. Per acabar, he confegit un petit apartat de bibliografia i webgrafia generals.

He triat per a cada capítol, un petit escrit que introdueix la reflexió. La peculiaritat d'aquests és que els he redactat jo mateix o bé que tenen una gran importància per a mi. D'aquesta manera també apporto aquella dimensió de sentiment amb la qual em sento tan còmode a l'escriure. Una de les meves filles es va prestar a fer les il·lustracions de cada color i li estic veritablement agraït per la concreció que n'ha fet d'un encàrrec tan heterogeni.

Per últim, dir que hi ha algunes imatges alienes i, fins i tot, algun petit poema que no m'he volgut resistir a incloure. Tot i que només llegint l'escrit podem fer un gran treball de reflexió, qui el vulgui treballar més a fons podrà veure que hi ha multitud de referències a webs externes que complementen el text i permeten al lector fer l'exercici d'ampliació i recerca personal imprescindible per a la pròpia creació de coneixement. Aquesta obra me l'imagino com un llibre desplegable que té com a aliat imprescindible un ordinador o qualsevol altre aparell capaç de connectar-se a internet al món i a gent que com nosaltres pensa, treballa i escriu. No utilitzar aquest recurs, ràpid i eficient crec que és no veure el present ni cap on va el futur. He decidit, per una qüestió de gènere, utilitzar, sempre que m'ha estat possible, paraules neutres, ara bé, sovint apareixen termes en masculí tant per costum personal com social de fer-ho i per a simplificar la lectura del text.

Per últim agrair a la meva família i amics l'ajut donat. Il·lustracions, correccions, interpretacions, lectures i, per damunt de tot, molta paciència, han contribuït a aquest escrit.

II.- COLOR MAGENTA

Cedir Altruïstament

Jo vull donar

En una capsula negra imagino fils de molts colors.

El magenta cedeix la força del collaret.

El cian ordeix la persona.

El groc és laboral i enfila les reflexions socials.

El blau, una beta Plana, experiència ancestral per regalar.

El vermell, aquell que lliga els farcells de l'ofici après.

El verd, fet de sutura resilient, sargeix ferides socials.

En obrir, la màgia de la llum interpreta

I teixits com en un huipil⁶ maia,

deixen veure el que vull donar.

Propi

⁶ Huipil: blusa o vestido estampado con motivos coloridos, es una prenda tradicional de los pueblos autóctonos del sur de Mexico, Guatemala, Belice y El Salvador. Recuperat des de <http://www.definicion.org/huipil>

Cedir a preu de cost el 'currículum personal'

Cal cedir a la comunitat el que de manera individual s'ha après treballant. Les experiències i el bagatge professional de cada un de nosaltres són valuosos rajols de construcció, peces úniques de les quals aprenem. Cada experiència farà progressar la professió i possiblement evitarà errors. Hem de deixar de tancar cada un dels nostres aprenentatges en càpsules estanques per a ús personal i convertir-les en coets que omplin l'espai de l'educació social. Cal escriure'ls, relacionar-los i donar-los per a la reflexió.

Tots els professionals, i per tant també els educadors socials, tenim l'obligació de transmetre - de manera altruista, si és possible - les nostres troballes i experiències al món per contribuir així a la seva millora. Al llarg dels anys de treball les experiències és van acumulant i van creant un pòsit que, consolidat, pot ser aprofitat per construir nous coneixements i escurçar camins en la preuada carrera per aconseguir la inclusió com a ciutadans de les persones marginades.

Igual que els paletes - ofici que vaig fer durant un temps - no cal que cadascú es fabriqui els "tarugos" i els "geros"⁷, sinó que s'utilitzen els que altres han fet, així, en la nostra feina, cada un dels rajols que aportem serà útil per a nosaltres i per als altres professionals per bastir l'edifici del treball social.

Cada un de nosaltres hauria de fer aquest exercici en tots els espais que li siguin accessibles. A la feina, al carrer o a casa, cada experiència traslladada de manera altruista ens millora a nosaltres com a persones i també als altres. En el món científic hi ha destacades personalitats o institucions que han llegat a la humanitat els seus coneixements i experiències sense esperar gaire res a canvi, només amb l'esperança de millorar el món en què vivim. No han esperat enriquiment econòmic, no han patentat les seves aportacions com a pròpies i, en definitiva, ens han servit d'exemple i ens han fet avançar a tots com a comunitat humana.

⁷ Així anomenàvem a diferents tipus de rajols utilitzats a les obres.

Troblem exemples significatius en diferents àmbits com la creació del programari lliure i gratuït o la donació que va fer el científic colombià Manuel Patarroyo⁸. dels drets de la patent de la Spf 66⁹ a la OMS.

Per desgràcia del bé comú, també tenim l'altra cara de la moneda: aquelles empreses o particulars que investiguen per fer un descobriment que els permeti controlar una patent. Així augmenten la seva quota de poder o bé esperen que els enriqueixi, traspasant als altres el seu coneixement de manera interessada mitjançant el cobrament d'aranzels. Controlaran en exclusiva descobriments, invencions, processos industrials o recursos naturals sumint països i persones en estats irreversibles de misèria. Casos com aquests els podem veure cada dia en la comercialització de determinats medicaments, en el mercat de les llavors transgèniques¹⁰ o en la investigació en el món dels motors elèctrics per l'automoció.

Crec que els treballadors del món social tenim el deure de llegar a preu de cost, sense afany de lucre, les nostres experiències i coneixements com a mostra de solidaritat. Molts professionals ho tenim clar, però sovint presenciem en els equips de treball i en els espais de feina quotidiana petites o grans mesquineses totalment incoherents amb el tarannà social que ha de tenir la nostra tasca. Només transmetrem coneixement de manera solidària i esdevindrem acompanyants vàlids si som capaços de fer d'exemple i actuar de manera prosocial en els nostres entorns més immediats. Cal establir una visió divergent: partint del més proper hem d'acabar generant beneficis en el més llunyà. M'atreviria a aplicar a aquest raonament, potser sense massa rigor i amb una interpretació molt

⁸ Manuel Patarroyo (Ataco Colòmbia 1946 -) Podeu consultar la seva biografia a <http://www.biografiasyvidas.com/biografia/p/patarroyo.htm>

⁹ Vacuna sintètica contra la malària

¹⁰ Per conèixer-ho una mica vegeu: 'El món segons Monsanto', un documental francès dirigit per la realitzadora independent Marie-Monique Robin, autora del llibre del mateix nom, que analitza i desvela els secrets d'aquesta companyia transnacional amb base als Estats Units que acapara el 90% de la producció de llavors transgèniques al món. És una pel·lícula molt crítica amb els crims mediambientals de Monsanto i els escàndols relacionats amb la salut que van causar els seus organismes genèticament modificats (OGM).

personal, el terme “*glocalització*”, utilitzat en el món de l’economia i la cultura i pel qual se’ns convida a actuar en el més proper amb la intenció que una petita acció al nostre abast repercuteixi en el bé global de la humanitat. Normalment es defineix amb la frase “pensa globalment i actua localment”.

Considero que en el cas específic de la nostra professió i donada la joventut de la seva formació específica, ens és prioritari deixar, si és possible de manera escrita, les reflexions acumulades durant anys en l’àmbit formal, no formal i informal de l’espai laboral quotidià. És necessari que els professionals amb anys d’experiència tinguem la capacitat de recollir les nostres reflexions individuals i grupals de caire personal o laboral i sistematitzar-les per aportar-les als professionals novells, també als experts, als estudiants i a la gent en general a fi que, si volen, les puguin aprofitar.

Aquest saber professional, que prové de la pràctica quotidiana, ha d’estar estructurat de forma tècnica per als professionals de l’educació social, però alhora ha de ser prou entenedor perquè els lectors no avesats en el nostre treball, puguin utilitzar-lo: escoles, grups d’educació en el temps lliure, instituts d’educació secundària, formacions universitàries o bé àmbits educatius de caràcter no formal i informal poden beneficiar-se’n, sense oblidar col·lectius relacionats amb el món social com poden ser famílies acollidores o persones integrades en espais de tota mena, com a voluntàries, per exemple, en la cooperació internacional.

Per últim, vull manifestar que les experiències i coneixements que pretenc transmetre els considero com a integrants de la meua vida professional i de cap manera els continguts definitius que he de traspasar abans de la meua “*mort professional*”. Cada dia s’aprèn i encara queda recorregut professional en la meua vida activa. Per això prefereixo anomenar aquesta part de l’escrit: “*currículum personal*” i defugir termes com el de “*memòria professional*”. El terme currículum fa referència a allò que has fet en la teua vida i els redactem principalment perquè els lectors puguin extreure una idea de com ets, de cara a ocupar, normalment, un lloc en la seva es-

tractura professional. Tinc precisament aquesta intenció, vull que qualsevol lector valori i ponderi les meves experiències i les utilitzi si les considera adequades o bé les rebutgi després d'un procés de valoració i reflexió personal. D'aquesta manera, espero haver actuat localment per aconseguir resultats a més gran escala. Espero haver motivat un exercici que esdevingui útil per perfilar els plantejaments educatius de persones més joves davant les intervencions que els cal portar a terme en el món quotidià o en la tasca professional.

Com si fos un curs de màgia, pretenc ensenyar els trucs dels meus jocs de mans fets durant 30 anys i desvetllar interès perquè es modifiquin, s'adaptin o es rebutgin. Seguint amb el símil de la màgia, cada lector ha d'elaborar creativament els seus jocs per establir un currículum personal que utilitzarà en el seu entorn i que un altre dia també llegirà als que treballin o estiguin prop seu. S'haurà tancat el cercle i possiblement les persones que atenem hauran guanyat en el seu desenvolupament per ser ciutadans de ple dret.

Tot i que a Catalunya existien figures que tradicionalment podríem identificar com a educadors socials o que feien, entre altres, aquesta funció, cal remuntar-nos a finals dels anys setanta del segle passat per trobar els primers professionals que van rebre formació específica per realitzar treball educatiu dintre de l'àmbit social i que amb el nom d'educadors especialitzats van rebre de manera organitzada, per primera vegada a Catalunya i possiblement a Espanya, una formació específica al Centre de Formació d'Educadors Especialitzats de Barcelona de la mà, entre d'altres, de l'insubstituïble educador Toni Julià¹¹ - probablement el primer educador titulat (a Toulouse)¹² .

Després, a principis dels anys vuitanta, concretament el 3 de juliol de 1981, el Sr. Jordi Laboria, president del Patronat Flor de Maig signa el decret de fundació de l'Escola d'educadors Flor de Maig¹³ de Barcelona que amb una titulació vàlida equivalent a FP2 forma els primers professionals titulats oficialment de Catalunya.

¹¹ Per ampliar informació consulteu: <http://www.eduso.net/res/?b=15&c=134&n=385>

¹² Article que es refereix a la formació d'educadors socials a Europa. Extret de la revista *Educació Social* a: <http://www.raco.cat/index.php/educaciosocial/article/viewFile/144586/240798>.

¹³ Per a tenir més informació de 'Flor de Maig', pàgs.96 a 100. Aquesta publicació de la Diputació de Barcelona pot ser útil <https://bit.ly/2HH00nn>

Paral·lelament, l'experiència de formació dels professionals del sector social evoluciona fins a la creació de l'Escola d'Educadors Especialitzats de Girona, que més tard serà l'embrió de la futura Diplomatura d'Educació Social de la Universitat de Girona (UDG), que entrega un títol universitari¹⁴.

Les fonts de formació de molts dels professionals actuals, que ja tenim una certa edat, van estar en el món associatiu o en l'àmbit educatiu, com magisteri, pedagogia o bé psicologia. Amb el temps, es va aconseguir l'habilitació a partir dels col·legis professionals.

En el meu cas, s'acompleixen totes les premisses: de jove (14 anys) participava en el món de l'educació en el lleure a Olot, a la Parròquia de les Fonts, on van saber aprofitar el nostre potencial per a les seves activitats, alhora que ens donaven una plataforma de formació personal. Van oferir-nos un espai i ens van acompanyar per fer-nos coneixedors de les primeres nocions de l'educació en espais diferents dels escolars i també de les bases per crear ciutadania democràtica. A la Parròquia de les Fonts ens hi vam sentir bé. La majoria érem joves – o infants segons com es miri – de classe obrera i que els estius no anàvem de vacances. No deixaré d'agrair als mossens que ens van guiar i ens van ajudar a definir el nostre talent educatiu.

A la parròquia de les Fonts em vaig fer gran i allà vaig participar en un procés de coherència que després m'ha servit per a posteriors ocasions en què he hagut de decidir quin era el camí a seguir.

Va arribar un moment en què la mà negra del franquisme va perdre força i la nostra societat va esdevenir més democràtica. Ja no tenia sentit, la cerca de participació en institucions gairebé pantalla per reivindicar i transmetre als infants de classes treballadores sentiments i ideals de llibertat i desenvolupament personal. Els temps havien canviat i l'església compromesa amb el país i les persones també havia de fer-ho. Aquells capellans ens van reunir i ens ho van explicar, calia avançar i donar suport a la creació de plataformes ciutadanes, ara ja legals, que tiressin endavant tots aquells plante-

¹⁴ Veure: <http://www.fundaciosergi.org/entitat/historia/>

jaments que estaven allunyats de la pròpia pastoral religiosa. Ens van donar l'oportunitat de triar, quedar-se allà implicava lligar-nos a un ideal religiós. Si el nostre era pedagògic o social calia passar a un altre espai.

Certament un acte de coherència per part dels capellans, ells ens havien format i ara amb la motxilla plena calia fer de nou un altre camí. Ells ens van passar el llegat i el plus de la coherència i el donar altruista. D'aquella decisió va néixer l'embrió del que més tard serien els Esplais d'Olot.

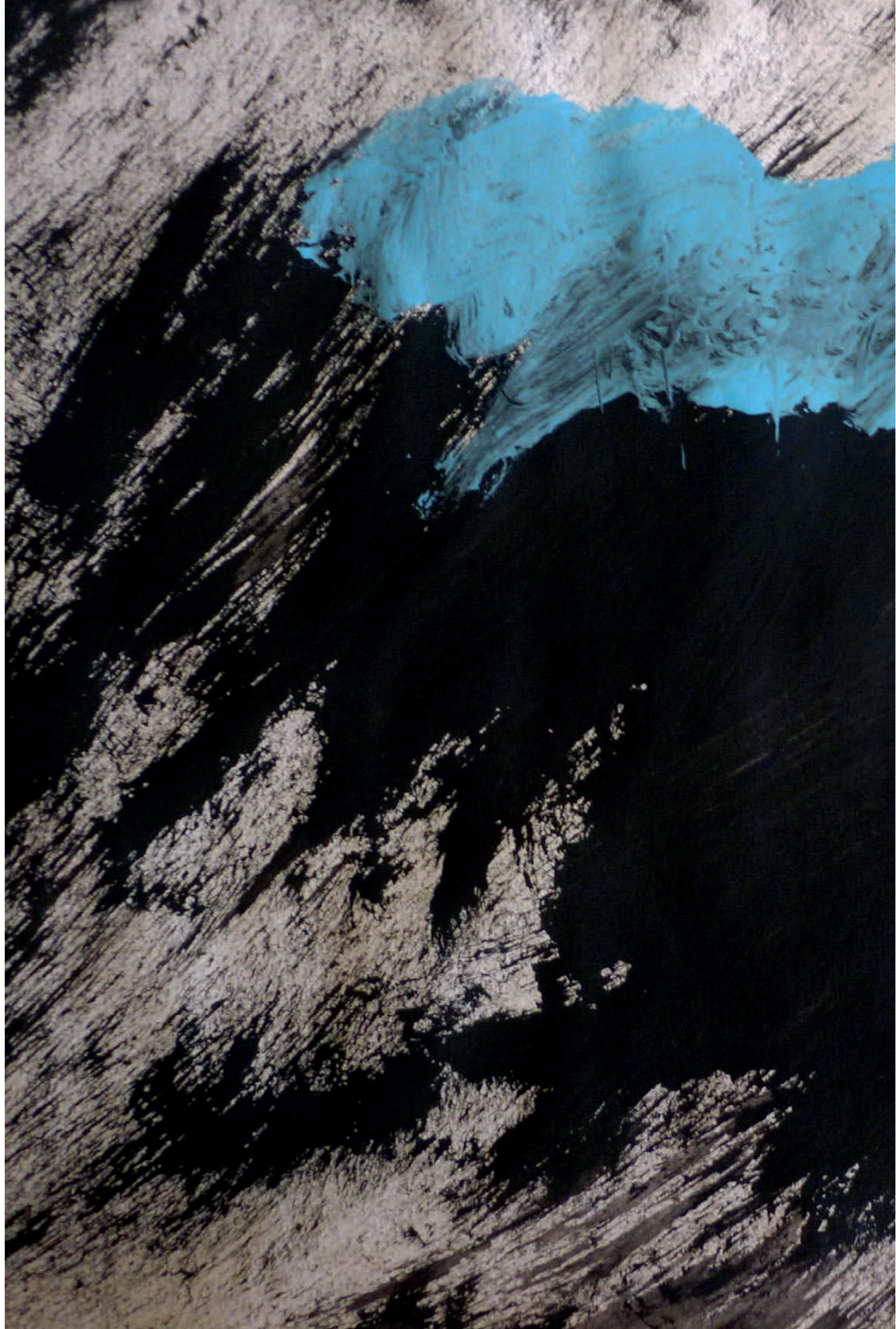
Igual que aquesta vivència em va marcar i em va aportar la necessitat de la coherència personal amb unes idees i ara la transmeto, moltes d'altres han estat cabdals a l'hora de formar personalment altres educadors en actiu, caldria que les traspassessin aportant també el seu gra de sorra, el seu treball local o el seu rajol – o com se'n vulgui dir- als seus col·legues com a elements de reflexió de caire pedagògic i social.

Tot i la importància de la tradició oral, defenso l'escriptura, crec que les lletres escrites impliquen un procés de garbellat que millora el contingut i deixa les interminables converses “pseudoprofessionals” com el que són: paraules pronunciades en tertúlies de cafè davant d'una cervesa o una ratafia. L'element escrit aporta unes característiques bàsiques de cara a anar confegint el cos teòric de la nostra professió. Obliga l'autor a fer un esforç de planificació i desenvolupament ordenat d'idees, que a la vegada genera un treball de recerca personal, professional i fins i tot bibliogràfic que l'enriqueix. Aporta al lector la possibilitat d'analitzar el text per prendre les seves postures i comprovar-les rellegint l'escrit de l'autor, tot comparant-les amb les seves pròpies notes i reflexions extretes a partir de la lectura i les experiències tant personals com laborals.

Crec que moltes experiències professionals en el camp de l'Educació Social poden ser material important en les reflexions personals i grupals d'institucions educatives i socials. Temes de la nostra tasca com el respecte a la diferència, la participació, la inclusió o la protecció dels més febles són puntals bàsics en la confecció d'una

societat democràtica i més justa que ajudi els seus elements més febles a esdevenir ciutadans de ple dret.

Només cal dir que hem de ser generosos i transmetre als altres sense esperar gaire res a canvi i sempre conservant la coherència dels nostres valors, com va dir Albert Einstein “*Intenta no tornar-te un home d’èxit sinó un home de valor*” i potser a través del nostre llegat professional no serem només tutors de resiliència dels nostres usuaris sinó possiblement també de companys i companyes que en un moment donat necessiten un petit impuls per no sentir-se sols i activar els mecanismes resistents per tirar endavant potenciant la seva resiliència i així educar millor.

III.- COLOR CIAN

Dimensió Personal

Un cangrejo ya muy viejo

*De un cangrejo ya muy viejo otro bicho murmuraba
pues no cesaba de caminar hacia atrás
Infeliz va y dice:*

*“ ¿Porque tardas en vencerte
acaso estás esperando a la muerte
para no enmendarte jamás?”.*

*Raudo responde.
“ Calla el pico gran borrico
tu lamento será en vano
pues de ciento un anciano
enmendarse verás”.*

*Pues ya oyes hijo amado
que si creces en pecado
y envejeces en el
en el morirás¹⁵.*

¹⁵ Recitat pel meu pare quan jo era petit, possiblement transmès per un dels mestres del meu pare quan era petit a Sant Feliu de Pallerols. Poema localitzat al llibre: Fábulas ascéticas. Fernandez. Cayetano.(1901) Madrid: Librería Gregorio del Amo.

Com sóc?, d'on vinc?, on vaig?, amb qui?... en resum, Qui sóc?

Aquesta breu història il·lustra un camí i les marques que la vida ha deixat en cada un de nosaltres. El cranc de la història està orgullós i alhora resignat de ser el que és, de caminar com ho fa i defuig les ànsies de canvi, que un altre, possiblement més jove, li recrimina.

Aquesta faula, que em recitava el meu pare de petit, ens diu moltes coses de la vida: L'orgull de l'experiència, el coneixement d'un mateix i la defensa del propi jo queden palesos en les seves línies; també em fa pensar en certs camins recorreguts que ja no es poden desfer. No estaria d'acord en el fet que no es pot canviar, ja que precisament, l'objectiu d'aquest treball es donar elements per al canvi, siguin quines siguin les motivacions del lector. També m'agrada la caricatura que fa dels que critiquen i no són capaços de veure la pròpia ignorància. Cadascú que la valori, a mi, em fa pensar en les experiències que determinen cada personalitat i també en una pinzellada genètica en els caràcters i comportaments humans que caldria discutir a fons i que no són motiu d'aquest escrit

Anant al títol del capítol, possiblement aquestes serien les cinc preguntes fonamentals per a ser feliç, el grau de concreció que s'hagi aconseguit en les respostes definirà la seguretat de cadascú i el seu exclusiu tarannà. Qualsevol persona, que tingui un mínim interès en ella mateixa, se les deu haver fet en un moment o altre de la vida. Jo ho he fet sovint i encara me les faig tant a nivell personal com professional. Aquest treball no és altra cosa que un intent velat per contestar-les encara que també, puc entendre que algunes persones obviïn de fer-se-les, especialment per por de trobar-se elles mateixes i descobrir-se com un desconegut o, en el pitjor dels casos, com un enemic.

Això ens passa quan ens veiem en un enregistrament d'una festa familiar, fent algunes accions o en determinades positures compromeses que preferiríem que no s'haguessin produït o, com a mínim, que no n'hagués quedat un comprometedor registre gràfic. El que

més ens preocupa és que es faci públic i que l'acció d'aquell desconegut que s'assembla a nosaltres no acabi penjada en una xarxa social, a vegades per simpatia i altres per venjança.

Aleshores entens perfectament què és el dret a la pròpia imatge i la importància de la privacitat i de la intimitat. També entens, pel mateix principi, a moltes de les persones que atenem en els nostres serveis i que sovint convidem a despullar-se intel·lectualment i socialment sota el xantatge de la concessió d'un ajut econòmic, mentre ens fan coneixedors de les seves intimitats més intrínseques i privades. Sovint, es fa amb la única intenció de plasmar-les amb lletra indeleble en un informe teòricament confidencial que permeti justificar un sou al tècnic.

No voldria que se m'interpretés malament, ja que molts professionals treballen bé i són capaços de treure informacions vàlides de les persones que atenen, persones que solen tenir personalitats realment complicades i moltes vegades enrevessats historials de maltractament, que han reproduït sobre aquells a qui havien de protegir, convertint-los en víctimes i a ells mateixos en obscurs botxins creadors d'infants i joves derrotats davant de la vida. Tot plegat esdevé una trista crònica de traïcions i violència difícil de desentrellar com a primer pas en la cerca de solucions. Possiblement algun lector pensarà que les meves paraules són molt dures cap a persones "trencades" que són víctimes del sistema i de la seva pròpia història familiar. Hi estic plenament d'acord, però considero que d'això, els infants, no en tenen cap culpa.

A l'hora de treballar amb víctimes és important cercar al més feble i protegir-lo. En aquest cas serà, sense cap mena de dubte, l'infant. Com més petit més caldrà fer-ho.

Segons els estudis de psicòlegs com Rygaard¹⁶ i altres prestigiosos autors que parlen de la resiliència, l'edat de tres anys ens pot marcar una clara frontera entre la recuperació gairebé espontània amb acompanyament i la necessitat de teràpia professional. Rygaard en

¹⁶ Niels Peter Rygaard Es psicòleg y treballa a Dinamarca des de fa 25 anys amb nens i nenes que tenen trastorns d'"apego" greus.

el seu llibre *El niño abandonado*¹⁷ es refereix al símil de les portes que es van tancant fins a aquella edat, dificultant la permeabilitat de nous elements constructors de resiliència i d'estructures essencials de la personalitat.

De vegades, i em remeto a l'experiència de gairebé 30 anys de treball, els professionals que atenen els adults relacionats amb maltractaments a infants i joves en el seu entorn familiar tendeixen a considerar els menuts, estic segur que sense voler-ho de manera explícita, com a inductors passius dels problemes. No és estrany deixar anar a reunions de professionals frases com: "*fins que no van néixer, els nens estaven bé*", "*a partir de l'embaràs tot va anar malament*", juntament amb frases com "*des de que està a l'atur la cosa s'ha complicat*", "*la seva addicció a l'alcohol o a les drogues l'ha destrossat*" o "*els seus pares el van maltractar de petit i ara ho repeteix*", ... Crec que això no és just.

L'atur, les addiccions o els maltractaments patits, poden ser raons de malaltia o malestar, però mai l'arribada d'un infant indefens pot ser considerada com a motiu d'una situació de violència.

Cal endurir els plantejaments en aquest sentit i no fer caure els infants en processos de victimització secundària¹⁸. Hem de protegir els petits, especialment els de curta edat, dels progenitors que els maltracten i donar-los models familiars sans i estables el més aviat possible. Només així aconseguirem que, amb l'ajut professional si cal, els joves i infants maltractats puguin fer seus models apropiats i replicar-los més endavant i així trencar el cercle de la repetició de generació en generació.

Diferent és el cas de pares que també són subjectes de protecció, en especial els pares molt joves propers als divuit anys, o les perso-

¹⁷ 'El niño abandonado' 2008 GEDISA EDITORIAL

¹⁸ El terme victimització secundària va ser encunyat per Khüne per a referir-se a totes les agressions psíquiques (no deliberades però efectives) que la víctima rep en la seva relació amb els professionals dels serveis sanitaris, policials, o de la judicatura (interrogatoris, reconstrucció dels fets, assistència a judicis, identificacions d'acusats, lentitud i tardança dels processos, etc.), així com els efectes del tractament informatiu del succés per part dels mitjans de comunicació. Aquest fet resulta especialment destacable en el cas de les víctimes de violacions o d'agressions sexuals, així com en modalitats de victimització objecte d'una àmplia cobertura mediàtica, com la violència de gènere.

nes amb les facultats mentals afectades. Crec que els seus responsables legals –família o Administració, segons el cas - han de ser els encarregats directes del benestar dels fills d'aquestes persones. Poden restar amb ells, sempre i quan es mantinguin un mínim de condicions que fonamentin un correcte desenvolupament de la criatura.

He entrat en un camp molt relliscós on és imprescindible estudiar cas per cas i on la història personal de cada un és importantíssima. Per una banda, la dels usuaris, i per l'altra, la de cada professional amb els seus prejudicis i valoracions. Cada història personal determinarà un estil d'intervenció en el professional que caldrà posar en comú amb l'equip de treball pel bé de la resolució de cada cas.

El primer pas per a la solució de qualsevol problema o conflicte és reconèixer-lo, assumir-lo com a propi i establir-ne l'estratègia d'acció. Caldrà determinar les persones que es responsabilitzen de la seva resolució, els recursos necessaris i també disponibles –això és especialment important en temps de crisi - i per últim un temps fins a avaluar els resultats. Les maneres d'actuar, dependran també del tarannà personal, la formació i els diferents estils d'intervenció.

No em puc estar d'exemplificar – possiblement per influències d'una manera de fer familiar – el que dic amb una història. Un professor brasiler que va participar en la formació de Facilitadors de la Creativitat i la Innovació a la ONG on jo treballava a Guatemala, en Paulo Benneti, director-general de l'empresa INTELIGÊNCIA NATURAL CONSULTORIA¹⁹, que sempre cerca els sistemes creatius de resolució de conflictes i que té una vasta experiència com a “Coach” en importants empreses multinacionals, ens explicava:

“Anem un grup de gent amb cotxe per una carretera i al mig trobem un obstacle, la primera reacció del conductor serà frenar pel propi instint de supervivència, seguidament es produirà un procés d'avaluació que tindrà característiques pròpies en cada persona i a la fi es prendrà una decisió més o menys creativa per resoldre'l. Els acompanyants faran un procés semblant. Ens trobarem amb

¹⁹ Podeu consultar la pàgina en portuguès: <http://www.benetti.com.br/>

individus o grups que decidiran investir l'obstacle amb el vehicle per considerar-lo insignificant i poc dens, altres, potser baixaran del cotxe, empenyeran amb força, amb una palanca o amb el vehicle amb la clara intenció de fer-lo fora i així poder passar i de retruc deixar el pas lliure. Si ho aconsegueixen restaran al lloc i avisaran a altres conductors i a la fi sigui quin sigui el resultat n'informaran a les autoritats trucant a un telèfon d'emergències; per últim, podem pensar en uns darrers que miraran d'envoltar-lo per poder passar només ells i també trucaran al 112 per tal que vinguin a retirar l'obstacle, fent-los responsables i donant-los pressa perquè no hi hagi un accident. Possiblement es plantejin presentar una denúncia al titular de la carretera per no tenir-la en bon estat i cercaran la manera d'obtenir-ne una compensació econòmica, per la mala estona passada”.

Aquesta història, tan didàctica, ens posa en la pista dels processos de resolució creativa de problemes. Tot i que cada resolució serà diferenciada, el que no variarà serà el procés: detecció, observació, avaluació i acció. Cada un d'aquests quatre apartats tindrà una manera de manifestar-se i un temps específic, segons l'experiència personal de cada persona.

Després d'aquest petit parèntesi, tornant al raonament primigeni que m'ha fet entrar en l'explicació de la resolució de problemes, considero que de cap manera podem implicar l'infant en el seu maltractament. Aquesta mena de raonaments, porten l'infant directament a patiments afegits perquè els hem atorgat el paper de catalitzadors dels maltractaments. Em nego categòricament a entrar en aquest joc, els maltractadors són els adults i en són els primers responsables, tot i que també ells mateixos siguin, en altres plans, víctimes.

De vegades he sentit algunes persones, i també professionals, que apelen a la realitat de l'infant. Gairebé justifiquen el seu dolor com si es tractés d'un disseny d'alguna divinitat estranya fent referència a suposades teories que alegrement plantegen que els humans triem un lloc i un moment per néixer i unes persones que ens acompanyin en el nostre camí terrenal.

Torno a dir NO!. Cap menor tria un lloc per néixer; si això fos possible – i entrant en el món del sarcasme, permeteu-me la llicència- haurien aparegut intermediaris que estarien cobrant, a les ànimes pures, peatges per accedir al món animat, convertint el naixement en un negoci a l'estil de les màfies que trafiquen amb persones. Com sovint passa, crec que aquestes teories poden servir per aquells infants que han rebut “bons tractes”, aquells que haurien sabut triar l'espai, el temps i les persones. Veritables superdotats de la tria vivencial. Com sempre, els desfavorits haurien fet realitat la dita popular de “cornut i pagar el beure”.

Els infants maltractats i marcats per tota la vida, ho van perdre tot quan un espermatozoide més valent que els altres va guanyar, per error, la seva carrera cap a l'òvul matern, iniciant-se una història de matisos tràgics.

Sembla que m'allunyi del tema de l'escrit entrant en terrenys d'humor negre, perdoneu-me la llibertat, però crec fermament que el sentit de l'humor és una qualitat bàsica per fer la nostra feina i no m'he pogut estar de tintar aquestes ratlles tràgiques, de certa dosi “d'humor social”. Tinc la sort de comptar amb la capacitat de cercar la part humorística de les coses. L'humor és una bona eina de treball i permet descontextualitzar situacions i cercar altres punts de vista.

Aquest sentit de l'humor cal aplicar-lo primerament a un mateix, aquest és un dels llegats més important que he rebut de la meua família i que m'ha format com a persona. L'humor em genera optimisme i em permet alleugerir situacions estressants, asserenar el cap i buscar les dimensions positives del tema a solucionar. Cerco les fortaleses de les situacions, aquell petit caliu que permet tornar a encendre el foc, en resum, aquella força i capacitat de reviure de les cendres que, ara anomenem resiliència, i aquelles velles “monges” Paüles de la nostra institució solien dir-n'hi “ganes de viure”.

La tasca educativa de caràcter social passa per cercar l'encenall que encara roman encès, bufar-lo i amb llenya nova tornar a fer foc;

com diuen els experts, entre ells Boris Cyrulnik²⁰ convertir-nos en “*tutors de resiliència*”²¹, “*coachings personals*” que dirigirem, instruirem i entrenarem l’infant per refer-se de les conseqüències dels maltractaments rebuts. Com podeu veure, crec en les frases popularment transmeses i en les experiències que m’han aportat els meus referents, les quals s’han convertit, amb els anys, en eines vàlides pel meu treball quotidià dins del sistema de serveis socials infantils i juvenils.

Retornant al tema dels maltractaments infantils²², tant si són per negligència²³ com per acció directa, la responsabilitat adulta és evident. Vull destacar que sovint es tendeix a considerar que aquells que es produeixen per negligència són menys execrables. Quin error tan important, ja que l’infant és incapaç de protegir-se contra el que no reconeix com a maltractament. Un infant picat o abusat sexualment sap, en certa manera, contra què lluitar i és capaç de cercar estratègies defensives.

No és estrany que en relats de criatures maltractades surtin frases com: “*jo m’amagava quan venia*”, “*em tancava amb clau quan arribava*”, “*em defensava*” però, com pot lluitar un infant subjecte a negligència pels adults? Com pot identificar-la o tan sols sentir-la sense veure’s, ell mateix, com a culpable de no ser estimat?

Per altra banda, la negligència en estadis de poca edat esdevé encara molt més nociva per a l’infant i això ha estat àmpliament estudiat per autors destacats en el camp de la neuropsiquiatria i la psicologia, entre ells, Jorge Barudi i els seus estudis sobre les víctimes de maltractament infantil i la seva recuperació²⁴.

²⁰ Boris Cyrulnik (Bordeaux, 26 de juliol de 1937), és un neuròleg, psiquiatra, psicoanalista i etòleg francès. http://es.wikipedia.org/wiki/Boris_Cyrulnik

²¹ “Un tutor de resiliència” és algú, una persona, un lloc, un fet, una obra d’art que provoca un renéixer del desenvolupament psicològic després del trauma.

²² La pròpia administració, Generalitat de Catalunya, en defineix els diferents tipus a “Què són els maltractaments d’infants i adolescents?”

²³ Negligència o abandonament: Es produeix quan no són ateses les necessitats bàsiques de l’infant o adolescent per cap dels membres del grup on conviu, de manera temporal o permanent. D’ordinari no es té cura de la seva alimentació, la roba d’abric i el seguiment o tractament mèdic, on no hi ha horaris i ritmes, l’infant o adolescent passa hores sense atenció protectora o educativa, o se l’exposa a situacions que posen en perill la seva integritat física.

²⁴ Dr. Jorge Barudy: *siquiatre i terapeuta familiar (Villa Alemana, Chile, 1949) defensa la capacitat de*

Lligant amb el nom del capítol crec que tot professional hauria de preguntar-se i respondre's les cinc preguntes que encapçalen el capítol "COM SÓC, D'ON VINC, ON VAIG, AMB QUI VAIG, en resum QUI SÓC" i posteriorment, a la manera de preguntes hipocràtiques, fer-les sobre les persones que atén, tant víctimes com botxins. Així és possible obtenir un perfil de tots els implicats en el procés i així aconseguir posar sobre la taula els factors familiars, econòmics o biològics que han influït en víctimes i agressors, així com en el mateix professional o professionals implicats en el cas.

No podem oblidar ni desfer-nos de les motxilles que portem adossades a la nostra personalitat, ara bé, cal que les coneguem, les endrecem i, en el cas concret de la nostra feina, donem la possibilitat a la gent que tractem de modificar-les. Amb la seva força (resiliència) i el nostre treball (tutors de resiliència) tenim moltes possibilitats de triomfar.

IV.- COLOR GROC

Dimensió Professional

Clarobscur educatiu al terrat de Xela

*Des del terrat,
miro cada llamp il·luminar el cel de Xela*

*Amb la claror, veig la creu del cementiri i ...
allà, el volcà de Santa Maria.
Darrera, els cims retallats i el fum del Santiaguito.
Enyoro el meu recremat Olot.*

*Només un moment. Després, la foscor torna.
Aleshores imagino.
Faig meu el negre espai, ara salpebrat de tènues lluminàries.
A Guatemala, no enyoro la claror del dia
ja que no permet crear espais nets d'injustícia.*

*Vull tocs de llamp i també fabular, adolescent, mons millors,
quan torni la negror.
Defujo injustes evidències, friso per veure cops de llum i somiar.*

*Com a educador, desitjo il·luminar els viaranys per on passaran
els infants perduts però... també vull oferir fugaços cops de llum
en cada acció educativa i així, un dia, aquells menuts, potser,
podran tornar a somiar.*

Propi

Acció Educativa

Tornava, ja fa anys, de Barcelona cap a casa després de fer un curs obligatori per la feina sobre un tema de seguretat alimentària. Viatjava en un tren d'aquells de la nit, uns que anaven lents i s'aturaven a cada estació. Amb un sorollós cop de xiulet, el cap d'estació, volia deixar clar que havia arribat i que la gent s'espavilés a baixar o a pujar d'aquella andròmina anomenada tramvia. Mai vaig poder entendre el perquè d'aquell món que en tot moment em semblava reiteratiu tractant-se d'un tren que anava per la via.

El curs havia estat prou interessant, només recordo que vam aprendre que per evitar la salmonel·la podíem fer la maionesa amb llet en comptes d'ou. Encara ara a casa la faig així: un de llet, dos d'oli, sal i all al gust i una molla de pa, xopa de vinagre si t'agrada.

44

COLORS DE NIT

Estava cansat per l'hora i un xic vençut per la impossibilitat d'haver abordat una màquina més ràpida que no es dediqués al turisme ferroviari fins a casa, aquelles que anomenaven "semidirecte". Sarcàstic nom tenint en compte que s'aturava gairebé a per tot – al menys a mi m'ho semblava. Amb un nom així només hauria hagut de estacionar-se un cop o dos com a màxim i ho feia més vegades, si no recordo malament: a varis llocs fins a Granollers i d'allà a Sils, Maçanet/Massanes i Caldes de Malavella i anar fent. No recordo si continuava fins a Figueres o més enllà.

Com dic, cansat i una mica fora de lloc intentava descobrir aquells que a l'igual que jo anirien a Girona en aquell cavall de ferro pintat amb algun "graffitti" urbà que li donava cert aire bohemi. Imaginava les històries personals que els havien portat a agafar aquell tren i no un altre de més ràpid per fer el trajecte fins a la nostra, encara aleshores, grisa capital - com diria Josep Pla anys abans.

En el meu esforç per descobrir, la vista es creuava amb diferents persones que reaccionaven de manera distinta segons les ganes de deixar entreveure la seva privadesa. Especialment nerviós semblava un noi jove amb les meves mirades investigadores. Em reconec un cert esperit "voyerista", ja que a vegades m'ho passo molt

bé observant a les persones que em trobo en diferents situacions i llocs i em serveixen per a fabular quotidianes històries que els farà esdevenir personatges d'un món creatiu al qual dono activitat plàstica gairebé teatral dintre del meu cap i m'ajuda a passar les hores mortes – tot i que, potser avui en dia, hauria estat enviant piulades de twitter o llegint un llibre electrònic, encara que no m'agrada fer-ho per sistema.

A l'alçada de Montmeló – si no m'equivoco -, el noi es posa dret amb una revolada nerviosa i es dirigí cap a mi des de l'altra punta del vagó i s'assegué al meu costat. Em vaig sobtar, ja que el noi estava massa prim i anava deixat. Per sorpresa meva em saludà en perfecte castellà, de “barri”, pel meu nom i amb un “*qué pasa tío, no me conoces?*” - esperant el reconeixement per la meva part. Amb veu, crec que tremolosa i també encuriosida li vaig dir que no, tot i que aquelles faccions em resultaven familiars.

“*Soy Pedro Perez*”, “*no sé, no sé... ahora no recuerdo*” vaig contestar amb una barreja de curiositat i un xic de por al desconegut que no em donava bones vibracions. “*Sí, colega... Pedrito. Ese niño de Blanes que tuviste en tu centro hace tiempo*”. En aquell moment, em va venir al cap un Pedrito del qual dèiem que “*estaba venado*”. Fa temps al centre, en una expressió molt asilar, ens referíem amb aquesta expressió a aquells nens que de tant en tant alguna cosa se'ls posava malament i explotaven sense una raó aparent, per nosaltres. Dèiem, per entendre'ns, que tenia una vena un xic nerviosa que se li disparava de tant en tant. Ara i manllevant paraules de Barudy, possiblement aquell nen tenia històries del passat que se “*engatillaban en el presente*” i sortien de manera incontrolada i li feien fer accions que érem incapaços d'entendre ni contextualitzar.

Vaig recordar la història: una mare alcohòlica, un pare maltractador, tres germans. L'única referència que en tenia des de feia temps era que no “*estava bé*”, a vegades no preguntem més per no saber i en certa manera no sentir-nos-en una mica responsables. Com si es tractés d'una pel·lícula, em va passar a tota velocitat la història d'aquell nen complicat al qual hauríem volgut tenir, en aquell mo-

ment, allunyat del centre. En Pedrito, fetes les presentacions em va dir que anava cap a Figueres per quedar-se a casa d'un "colega" per l'endemà al matí tornar del permís penitenciari que havia tingut aquells dies. Venia de casa de la seva germana a Barcelona.

Em va dir que encara en tenia per un temps. Complia una pena per un robatori amb força que va fer en una estació de servei de Tarragona, abans havia complert una condemna per un intent de violació a Castelldefels.

Anava parlant, en veu alta, sense cap vergonya i em va explicar històries del "talego" - com deia ell. Explicava els lideratges, el tracte als violadors per part dels altres presos, els aïllaments, també històries de funcionaris que ell anomenava "los de azul" ... Em va explicar que estudià el "graduat" a l'escola de la presó... i de cop se li van negar els ulls i digué: "Sabes, me acordé de ti un día en clase cuando estudiamos los numeros romanos". Jo, sorprès li vaig preguntar perquè, clarament interessat en la motivació que havia portat aquell jove a recordar-se de mi en aquella situació.

Em va explicar que un dia d'hivern, al centre, quan feia quart d'EGB, allà pels anys vuitanta, vam repassar tots dos els nombres romans i que els hi vaig ensenyar mitjançant una representació d'aquests a les mans. El número u, un dit, el dos dos dits i el cinc la V que dibuixava el palmell de la mà des de la punta del dit petit fins a la punta del polze passant pel canell, i per últim, que el deu era la posada de les dos mans enganxades pel canell com quan els posen les esposes en els trasllats. Li vaig dir que no recordava la situació, possiblement per la quotidianitat de la mateixa. En Pedrito va semblar decebut.

Era una de les moltes intervencions que havia fet al llarg de la meua vida professional i que no recordava. Possiblement aquell dia la vaig considerar rutinària i sense importància però per aquell noi, cremat a la presó, li havia servit per tenir una persona referent. Algú que li va dedicar uns minuts un dia d'hivern en la grisor de l'hospici i que alhora li va servir, anys després, per sentir-se sabedor d'un coneixement especial. Un coneixement que per un moment li donava poder

dintre del caos general de la ignorància que l'havia conduït a ser allò que, de manera eufemística, anomenem, “intern”.

Anaven passant els llogarrets i parada rere parada aquell tren per fi arribà al meu destí, allà sorpresos per l'arribada, ens vam fer un encaix de mans i desitjar sort mútuament. Possiblement, ell per sobreviure i jo per detectar aquells moments màgics que fan que un educador i un infant connectin i visquin aquella experiència gairebé mística de l'acte educatiu que sobreviurà a les adversitats. Aquest tindrà la capacitat d'aparèixer en algun moment de la vida del menor com a generador de resiliència contra l'adversitat. No fa gaire, a algú li semblava que en Pedrito havia mort per la SIDA, tot i no saber-ho del cert, valgui aquest escrit com a homenatge, si ha estat així.

He volgut començar la narració del capítol de la part professional amb aquesta història per a fer entendre que la nostra feina és important, i que encara que no ens n'adonem, qualsevol petit gest pot ser important en el desenvolupament actual i futur de l'infant o jove. La meva tasca en el món de l'educació social no va ser desitjada explícitament. Quan l'any 1979 vaig anar a la Universitat encara no existia la carrera d'educació social i la meva informació sobre aquest àmbit professional era nul·la.

Jo volia ajudar les persones i no havia descartat la possibilitat de fer-me missioner – com molts infants volien ser en aquells temps – i marxar a ajudar als “negritus de l'Àfrica” – com dèiem aleshores-. Em va passar pel cap, i fins i tot em vaig interessar per parents que havien agafat aquest camí com a jesuïtes a la Índia o el Perú, però el pes d'unes hormones no disposades a inhibir-se pel bé dels altres va resultar definitiu en la desestimació del projecte. També havia pensat de convertir-me en geòleg i anar pel món, però uns mals resultats en física a COU van malmetre aquella aspiració.

Estava força desorientat i amb molts dubtes quan, gairebé per casualitat, va sorgir la possibilitat de fer les proves de Magisteri. Sense pensar-ho gaire, vaig anar-hi i van sortir bé, uns tests manifestaven la meva vocació educativa. Aprovada la física, vaig incorporar-me a

fer els estudis de Magisteri a la Normal de Girona. L'any 1982 vaig acabar i el setembre ja estava treballant en una escola d'educació especial. L'experiència al poc temps va ser nefasta, semblava que els tests s'havien equivocat, no vaig aconseguir adaptar-m'hi i vaig plegar.

Com m'ha passat en altres ocasions el destí em va recolzar i em va posar davant les portes de la Llar Infantil de Girona, en aquell temps una institució confessional en ple procés de transformació. Des d'una institució asilar de llarga estada, sota la responsabilitat de la Diputació Provincial de Girona, semblant a les que propugnaven les lleis de beneficència de caràcter estatal de mitjans del segle XIX²⁵, es volia anar cap una institució modernitzada de caràcter laic i d'inspiració europea propera a les que en aquests moments predominen a Catalunya i que estan emmarcades dintre la nova llei d'Infància i Adolescència, la LDOIA²⁶.

Així, un octubre de fa 29 anys vaig començar a treballar-hi. Les primeres impressions van ser molt fortes²⁷. La institució estava en ple canvi, s'havia demanat al director que desmuntés aquell "hospici" massificat i el convertís en un espai d'educació social amb plantejaments moderns. La voluntat de la direcció era important però sovint topava amb la immobilitat d'algunes persones que pertanyien als "poders fàctics" que restaven al centre i sovint el llastraven en el seu procés. Aquests, estaven representats especialment per les "Germanes de la Caritat", que nosaltres anomenaven "monges" per ignorància, sense ser-ho²⁸; i dic especialment, perquè en el centre també hi tenia un gran poder el mossèn i un grup reduït de persones que havien quedat atrapades en la roda de l'antic Hospici (antics beneficiaris que per una raó o altra no havien pogut marxar del centre) i s'hi anaven fent grans i hi treballaven contractats per la

²⁵ Ley General de Beneficencia de 1822. Text de l'àmbit sanitari però amb referències socials.

²⁶ Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència. Aprovada pel Parlament de Catalunya el 12 de maig de 2010

²⁷ Veure llibre: Crònica d'un procés: la llar infantil de Girona en el període 1981-1985 Girona : Diputació, 1987 ISBN 8486812003 Col·lecció Arnau d'Escala ; 3.

²⁸ "A més dels vots de pobresa, castedat i obediència fem un vot especial de servei als pobres. Aquests vots son 'no-religiosos', anuals i sempre renovables. L'Església ens reconeix com a Societat de Vida Apostòlica" Podeu consultar la web: <http://www.filles-de-la-charite.org/es/>

Diputació. Moltes vegades, el seu destí final estava en anar a viure, després de la jubilació, a “l’Asilo” que hi havia un tros més avall de la muntanya.

L’Hospici estava desapareixent per deixar pas a una institució més moderna i s’hi resistia. L’entorn gironí el desconeixia i com a aliè, sovint el rebutjava. Potser per ser just caldria dir que la institució ja havia començat a caminar cap a la modernitat un temps abans de mans d’algunes d’aquelles “monges” més progressistes i de mossens que el volien millorar i en alguns casos anaven avançats a la grisor d’aquella Espanya de les darreries del Franquisme i principis de la democràcia.

Alguns tímids passos havien començat a trencar els processos on les respostes asilars segregadores i l’ocultació dels menors eren protagonistes. Alguns plantejaments progressistes, propis de temps anteriors a la revolta Franquista amb accions de substantivació i normalització de la institució²⁹, començaven a plantejar-se. Els menors ja assistien a escoles externes i s’estava en el procés de fer tornar amb la família infants amb problemes essencialment econòmics o que per raons que en l’actualitat ens poden semblar ridícules, com per exemple ser fills de mares solteres, restaven institucionalitzats.

En aquell entorn, en què la institució encara estava ferida pel tarannà ranci i resclosit dels temps, es definia l’educador com una mena de monitor de colònies al seu servei. Sovint anomenat “AYO”³⁰, - per les “monges” de parla castellana - la figura de l’educador no era considerada rellevant ni de referència per treballar amb els infants sinó, més aviat, com un servidor. En el millor dels casos se’l definia com una persona que participava en la cura dels menors però que desenvolupava aquesta feina per poc temps i a l’espera d’alguna cosa millor. Un “becari” que experimentava amb la mainada com a

²⁹ Especialment interessant considero l'article de Carlos Sánchez-Valverde Visus que amb el títol *Frederic Godàs i l'educació social: les intuïcions d'un precursor de la normalització ens defineix a més de la seva obra els processos i les etapes que ha viscut el vaivé de les institucions socioeducatives a casa nostra*. Extret de: <http://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/viewFile/186880/241547>

³⁰ Ho defineixo en castellà per l'origen de la paraula emprada especialment per les “monges”: ayo, ya. (Del gót. *hagja, guardia). m. y f. Persona encargada en las casas principales de custodiar niños o jóvenes y de cuidar de su crianza y educación.

part de la seva formació en el món de l'educació. En aquella època era comú que la mainada hi restés molts anys, sovint fins a arribar a la majoria d'edat.

He de dir que la direcció no ho veia així i basà el seu projecte, de mica en mica, en els educadors i educadores. La persona que estava al capdavant de la institució, de formació psicològica i amb àmplia visió europeista, va posar-se a liderar aquella transformació enèrgicament i ho va aconseguir gràcies a la seva visió i al seu tarannà negociador i extraordinàriament diplomàtic. Per altra banda, la seva condició de capellà va permetre establir un diàleg profitós amb la congregació i el mossèn del centre.

Vaig començar com a “becari” durant el primer curs. Els primers mesos van ser difícils i el sou (considerat una beca) era realment minso (15.000 pessetes de l'època (em sembla recordar), un mestre cobrava cap a 70.000 pessetes). Les hores de treball eren moltes: cinc hores cada dia a la tarda i fèiem tot un cap de setmana de treball al mes (sovint amb les seves corresponents nits). Recordo que havia de treballar en un menjador escolar de la ciutat per a completar una mica el sou i arribar a final de mes.

Fins el Nadal vaig estar a la “casa gran”, a la Llar Infantil, a partir del gener vaig ser seleccionat per a participar en el projecte de “sectorització” del centre. Calia crear “pisos”, en barris de la ciutat, perquè els nens i nenes hi visquessin. Primer es començaria a Girona i després se'n muntarien a altres ciutats de la província. L'objectiu, acostar els menors a la realitat quotidiana d'una casa de família per evitar l'aïllament i integrar-los plenament a la societat, com a pas previ per a retornar-hi quan els seus pares o ells mateixos en tinguessin els elements d'èxit.

L'encàrrec era clar, treballar en una estructura molt semblant al que avui seria un CRAE - de fet molts d'aquells “pisos” van ser els precursors dels que hi ha actualment a la ciutat. Se'ns demanava la seva fundació. Estàvem molt motivats.

Així, encara amb el sou escàs, amb el doble treball (al “pis” i al men-

jador escolar) però amb molta il·lusió en el projecte vam muntar un pis a Girona i amb 10 nens i nenes vam començar, jo vaig agafar les nits per tenir més temps de dies – amb 22 anys no cal dormir tant com ara que en tinc 50.

Actualment, torno a fer nits i em plantejo si no estaré tancant un cercle en la meva feina d'educador social, vaig començar a trobar sentit al meu treball pedagògic de nits i podria plegar també treballant a les nits. Sort que ràpidament ho desmunto i penso que encara queda terreny per córrer i cal que vagi fent la meva tasca, això sí, descansant de tant en tant per a no cremar-me professionalment.

La feina de nits era diferent de l'actual, podíem dormir a la sala d'educadors i el més curiós de tot era que aquest fet permetia a "l'empresa" comptar-nos les hores nocturnes a la meitat – ben diferent que avui en dia que es considera horari especial i és remunerat amb un plus. De totes maneres, la il·lusió feia tirar endavant i aquell curs fins a juny passà ràpid. El següent curs treballava de dia. Seguïem dependents de la Diputació de Girona i formàvem com una mena de família, amb un segell distintiu respecte d'altres centres dependents de la Generalitat, molt més professionalitzats.

Crec que vam lluitar per aconseguir que aquelles estructures tinguessin un format força professional i que els menors poguessin tirar endavant en un ambient molt més proper als seus interessos del que era la gran Llar Infantil situada del turó del Puig d'en Roca.

Durant aquella època, ens vam dedicar amb cos i ànima al servei del pis, era el nostre projecte i el defensàvem davant de qui calgués i de fet calia. Era un model poc conegut i la gent estava acostumada a tenir els infants i joves en hospicis en un edifici situat fora del centre de la ciutat. Els centres d'educació especial o els psiquiàtrics també estaven allunyats i en aquells anys intentaven també obrir les portes per tal que els hostes poguessin integrar-se, en la mesura del possible, a la societat. Crec que ens sentíem com una mena de "paladins de la integració" i de l'educació social. Ens sabíem part integrant i protagonistes de la història dels serveis socials de casa nostra.

Aquella dura època la recordem tots de manera agradable, molts no teníem lligams familiars als quals donar comptes, érem lliures personalment i vam dedicar tot el que teníem a aquell pis. L'equip el formàvem una educadora, dos becaris (un en torn de tarda i l'altre de nit) i una “*mestressa de casa*”. També existia una mena d'equip tècnic format per un psicòleg i una assistent social³¹ que compartíem amb la Llar i l'altre pis que hi havia a Girona.

Les figures de l'educadora i els becaris eren semblants al que avui podríem identificar com a educadors socials. La nostra feina incloïa diversos aspectes de la vida del menor: per una banda, l'assistencial que responia a les necessitats bàsiques i la substitutiva de les figures de referència familiars i, per l'altra, l'educativa pròpiament dita que implicava l'establiment de programacions per a potenciar la integració i el desenvolupament global de l'infant.

La figura de la “*mestressa de casa*”, inspirada clarament en l'estructura familiar clàssica, era l'encarregada de la logística general del “pis”. Tenia cura de l'alimentació, el vestir i la neteja. Era la representació de la mare de família que tenia cura del grup; com que el llenguatge és important cal destacar la feminització de la funció i que fins molts anys després no hi va haver cap “*mestressa de casa*” masculina en els centres.

La vida en aquests centres era diferent pels infants i joves i també pels adults, pels primers representava un espai de convivència més petit en referència a la Llar Infantil i amb elements que els feien, en certa manera, semblants a una casa de família normalitzada (amb els paràmetres dels anys vuitanta). Pels adults, representava una gran llibertat d'acció i el repte de ser professionals en un projecte engrescador i integrat a la societat, pel qual, des de la casa gran havíem estat cridats. La nostra feina pedagògica se'ns reconeixia.

Els pisos estaven situats en edificis d'habitatges, de zones obreres de la ciutat. Les relacions amb el veïnat, al principi, eren difícils – per desconeixement mutu – però, poc a poc, van anar millorant fins

³¹ “...els anys vuitanta els estudis d'assistent social han estat reconeguts com a carrera universitària amb el títol de diplomad en treball social...”. Extret de Enciclopèdia catalana. Extret de: http://www.encyclopedia.cat/fitxa_v2.jsp?NDCHEC=0219661

a aconseguir la plena integració de l'equipament al barri. El funcionament general del centre era professional, però amb un "toc" especial – espai simulador de família - que el diferenciava d'altres equipaments de la ciutat. Aquest "toc" especial li donava una identitat pròpia que crec que els que hi vam treballar, encara, en som en certa manera hereus.

La laïcitat i una concepció progressista i oberta de la moral feia que el tracte amb les famílies biològiques, a les que consideràvem persones amb problemes i no pecadors, feia que s'acostessin i col·laboressin d'alguna manera en l'educació dels seus fills.

L'enfortiment de processos participatius amb els menors, mitjançant assemblees o xerrades a taula, feu que la seva opinió tingués valor i es sentissin escoltats. Es respectava per damunt de tot les diferències individuals. També s'establí un profund respecte cap a creences o tendències sexuals; això ens diferenciava clarament de les institucions religioses amb plantejaments educatius més rígids que sovint culpabilitzaven a les famílies dels menors o als mateixos nens/es amb preceptes propis d'una moral inspirada en els temps de la repressió franquista.

El tracte familiar no era casual i quedava planejat i estructurat a les programacions educatives del pis. La forta implicació personal dels que hi treballàvem i la integració a un entorn d'habitatges comunitaris ens separaven d'altres centres instal·lats en cases aïllades i que es plantejaven la tasca socioeducativa com un treball purament professional.

A dia d'avui crec que era un bon model, establia una mena de tercera via realment útil pel treball social i també educatiu. Cal dir que no tot era perfecte i que l'excessiva implicació dels treballadors portava a problemes amb la institució, amb les famílies biològiques, amb els menors i fins i tot entre els que hi treballàvem. Crec que el principal problema venia determinat per l'afany de construir en el centre una petita família substitutiva de la que encara no havíem creat. En ocasions, oblidàvem que la nostra casa no era allà.

Quan llegeixo experiències participatives (per exemple les IAP³²) on es planteja que l'investigador convisqui amb els investigats i esdevingui també objecte d'investigació ho considero excessiu i, fins i tot, contraproduent reflexionant sobre les experiències d'aquells pisos.

En el meu discurs pedagògic, em considero crític amb certes institucions que pretenen convertir els centres i els professionals que hi treballen en parts integrants d'una família, pretenent recrear, de manera fictícia, espais familiars artificials allà on no n'hi ha. Això sovint produeix una pèrdua de l'element professional i a mig termini un possible procés de "burnout" dels treballadors/es per una càrrega emocional i de treball excessives. Per descomptat que en aquest raonament no incloc les famílies acollidores que incorporen un o més menors externs (amb un estudi previ fet per una ICIF³³) a una estructura familiar estable i amb vincles afectius forts, sigui quin sigui el model familiar³⁴.

Després de la primera etapa dels pisos vaig passar altra vegada a la casa gran, a continuar una feina més callada i de lluita diària amb els poders fàctics, una època valuosa pel que fa a les aliances i els pactes per progressar. Grans dosis de respecte van aconseguir col·laboracions altra hora impossibles i vam anar treballant per desmuntar aquell hospici.

Després de dos intensos anys de treball va sorgir l'oportunitat de tornar a anar a obrir un "pis" a Figueres, ja que havia començat l'etapa d'expansió del projecte de "sectorització" amb l'apropament dels menors a la seva comunitat d'origen. Durant un any vam lluitar, amb la mateixa estructura que al pis de Girona per integrar-nos

³² *Investigació-Acció-Participativa o IAP és un mètode d'estudi i acció de tipus qualitatiu que busca obtenir resultats fiables i útils per a millorar situacions col·lectives, basant la investigació en la participació dels propis col·lectius a investigar... i necessitant una implicació i convivència del personal tècnic investigador en la comunitat a estudiar. Extret d': http://es.wikipedia.org/wiki/Investigaci%C3%B3n-Acci%C3%B3n_participativa*

³³ *Institucions Col·laboradores d'Integració Familiar (ICIF): Són entitats sense ànim de lucre, constituïdes legalment, que tenen com a finalitat la protecció de menors; reuneixen els requisits previstos i estan acreditades d'acord amb el Decret 337/1995, de 28 de desembre, per desenvolupar les funcions de mediació que els atribueix la llei per integrar els infants en una família.*

³⁴ *Aquesta Entrevista a Franca Bimbi ens pot donar una visió d'aquests models emergents i la manera de incorporar-los al treball social.*

nosaltres i els menors a la capital de l'Alt Empordà i ho vam aconseguir. Hi va ajudar en gran mesura el caràcter més obert i cosmopolita de la ciutat.

Parlar d'aquell any a Figueres seria repetir moltes de les afirmacions fetes en parlar dels pisos a Girona, aquell any vam aconseguir un augment substancial del sou i progressivament s'anava fent un procés de reconeixement de la professió. Després de Figueres, altra vegada cap els pisos de Girona. En aquells moments ja existien els Consells Comarcals i els pisos estaven sota la seva responsabilitat, estàvem contractats per la Diputació però gestionats pel Consell Comarcal. Es produïen situacions típiques de la relació entre institucions, els malentesos i les lluites existien. Part de l'equip estava contractat pel Consell i amb condicions diferents, va ser un temps d'impàs cap a noves situacions que no érem capaços d'imaginar. El pas a ser treballadors de la Generalitat es posava com a objectiu. Després d'uns anys al pis de Girona, vaig passar a treballar en els acolliments familiars. Una nova porta es va obrir en aquells temps, amb il·lusió, molts hi vam creure fermament. El raonament que la millor estructura i alhora la més semblant a una família era una altra família ens va llençar, potser amb massa vehemència, a considerar la F.A³⁵ com a única estructura vàlida per l'acolliment de nens i nenes³⁶.

A l'igual que havíem volgut desmuntar hospicis, per tal de crear unitats més personalitzades, en aquells anys ens vam dedicar amb cos i ànima a defensar les famílies d'acollida, potser no tenint en compte que, de vegades i per alguns infants aquell no era el millor model. D'aquesta manera, considero que es van cometre prou errors significatius que van servir més endavant per a millorar l'atenció. Vam tornar a mirar a l'estranger i vam aplicar allò que ens arribava d'Europa, amb d'intenció d'adaptar-los a la nostra realitat. De fet, a Catalunya sempre havien existit els acolliments d'infants i joves; era bastant comú l'acolliment a cases de pagès de nois o noies que no podien estar a casa seva per raons d'orfenesa o pobresa, per exemple.

³⁵ *Família Acollidora*

³⁶ *Història d'acolliment* pàgs. 53 - 58

Corrien els anys 90 i l'eufòria olímpica omplia Catalunya, tot es preparava per a l'organització d'aquells jocs del 1992, ens sentíem importants com a país. Aquell esdeveniment per a molts va ser el tret de sortida cap a convertir Catalunya, i la seva capital Barcelona, en un lloc modern i conegut arreu del món. Les carreteres es van millorar, es van construir moltes infraestructures tant a Barcelona com en la resta del territori (pavellons esportius, piscines, pistes, etc) i el país mirava cap el món i aquest a casa nostra.

Un alè d'eufòria impregnà la societat i es va viure una reconciliació amb el voluntariat, en aquell cas, especialment encarat cap a les olimpíades. Aquest redescobriments de la tasca voluntària i solidària va amarar tots els estrats de la societat iestic segur que també va fer augmentar l'interès cap a camps com l'acolliment per part de força famílies.

El treball va ser dur i vaig passar a treballar com a educador en un servei d'acolliment familiar creat per una associació de famílies acollidores i lligat amb un conveni amb la Generalitat de Catalunya. Es va haver de lluitar, perquè a l'administració autonòmica no s'entenia la figura d'aquest professional en l'estructura de l'entitat i era contrària a crear aquell lloc de treball . Finalment, s'aconseguí i com a educador social vaig assumir les feines de selecció de candidats, formació i, més específicament, la de seguiment dels acolliments una vegada constituïts; si no ho tinc mal entès vaig ser el primer professional socioeducatiu inclòs en una entitat d'acolliment a Catalunya.

L'equip el completaven una psicòloga, una treballadora social i una administrativa, tots dirigits per un director no professional membre de l'associació de Famílies Acolloïdores amb àmplia experiència en acolliments. Professionalment em sentia altre cop com un explorador de nous camins dintre la professió amb la missió i, també, la gran responsabilitat de guanyar i consolidar un lloc pels educadors socials dintre dels equips de selecció i seguiment dels acolliments.

Com tot projecte emergent i nou va ser agafat amb molta il·lusió per tots els membres de l'equip, els resultats eren bons i els acolliments

i concretament la tasca de seguiment que m'estava explícitament encomanada responien a la programació i als objectius.

L'entitat va passar problemes econòmics, especialment derivats del retard en el pagament de les subvencions que procedien de la Generalitat, i també problemes derivats de l'augment sistemàtic de les exigències pel que fa a nombre d'acolliments que s'havien de realitzar. L'administració prioritzava els resultats estadístics al treball de qualitat, manava – a l'igual que ara – la voluntat de treure la màxima rendibilitat dels serveis descuidant, sovint, la necessària “*ràtio*” de casos / professionals per treballar de manera acurada. Per altra banda, van aparèixer problemes de caire intern derivats de la relació del servei amb l'associació de famílies acollidores que donava la cobertura legal als professionals contractats.

Com esdevé moltes vegades, quan les coses econòmiques no van bé, les motivacions del projecte passen a un segon terme i es produeixen tensions en el si dels equips de treball. El nostre equip no fou aliè a aquest procés i després d'una profunda reflexió, vaig decidir deixar-lo i cedir el meu lloc a persones més motivades. Per coherència amb els meus plantejaments vaig decidir quedar-me a l'atur sense indemnització a l'espera de trobar una altra cosa o bé recuperar la meua plaça d'educador a la Generalitat.

Crec que els projectes esgotats a nivell professional o els que ho estan a nivell personal cal deixar-los a una banda pel bé del propi projecte i d'un mateix. Tal com diuen els principis de la creativitat, un fet desfavorable pot esdevenir profitós, cal ser coherent amb el que es pensa i no aguantar el que és inaguantable i a la llarga estèril per a la pròpia realització.

Aleshores no coneixia al desaparegut Steve Jobs, ni el seu famós discurs a la Universitat de Stanford però crec que em reconeixia, sense saber-ho, en els seus principis deixant el que considerava personalment exhaurit i llençant-me a allò desconegut, per recomençar. He de dir que aquell desconegut m'atreia, possiblement motivat per l'esperit d'aventura que sempre m'ha acompanyat. També, i per no faltar a la veritat, he de dir que em restava un “*as*” a la

màniga, podent exercir el meu dret a tornar a la meva feina al centre si no trobava res més. Ara, com a treballador de la Generalitat.

En ares de la coherència, si podia, m'estalviaria de tornar si no era amb les ganes absolutes de fer-ho. Tenia clar que si tornava (com va passar anys més tard) agafaria la feina amb il·lusió, com si fos el primer dia i amb ganes de treballar el millor possible.

Com va dir Jobs en el seu famós discurs, tornaria a ser aprenent. Aquesta vegada aniria farcit amb l'experiència que s'emmagatzema en forma de currículum en el més profund i superficial de cada un.

Va caldre pensar, acabava de néixer la nostra filla gran i no estava la situació per a lluites èpiques contra molins. Vaig tenir el recolzament de la meva companya que sempre ha estat al meu costat i m'ha acompanyat quan ha calgut – com una veritable “*tutora/accionadora*” de resiliència.

En aquests moments, quan ja s'ha pres una decisió ferma, és quan sents l'alliberament, la poderosa espasa de Dàmocles que tenies damunt del cap ja ha caigut i després dels estralls inicials te n'adones que no ha fet tant mal com et pensaves. Igual que fan els personatges dels “*spaguetti westerns*” t'aixeques de terra ben empolsat i nafrat. Agafes els elements definitoris de la teva personalitat – el barret en el films – i traient la pols del damunt amb gestos tranquils i precisos et poses bé la roba i afrontes el futur amb decisió. Una amalgama de sentiments de por i ràbia amanits amb certa inconsciència t'empenyen endavant. Cada recomençament obre una esperança i una oportunitat però, també deixa una cicatriu, sovint profunda, que cal anar sargint amb l'ajut dels que t'envolten i t'estimen.

Aquells dies van ser profundament reflexius, després de descartar tornar a fer viatges al nord de l'Àfrica com a guia, em vaig inscriure a l'atur com a demandant sense dret a subsidi - tècnicament havia deixat la feina voluntàriament – vaig començar a preparar els papers per tornar a la Llar.

Vaig decidir esperar un mes a veure què passava i quan comença-

va a perdre l'esperança, un divendres a la tarda, mentre passejava distret pel parc amb el cotxet de la meua filla, va passar el que havia de passar. Un amic es va acostar i em va explicar que a l'Alberg de Joventut de Girona – convertit en residència universitària - cercaven una figura que anomenaven educador i que tenia per funció exercir la sotsdirecció pedagògica i el seguiment dels estudiants, que en aquell moment ocupaven tota la instal·lació.

Calia tenir cura dels “*residents*” en els diferents aspectes de la seva vida. Per una banda, la pròpiament de vida quotidiana (menjar, dormir, allotjament) i per l'altra, la d'oferir espais físics i intel·lectuals perquè els joves creixessin com a persones. Sovint, fent referència a la Residència de Estudiantes³⁷ de Madrid de la primera meitat del segle XX, ens proposàvem complementar l'ensenyament universitari mitjançant la creació d'un ambient intel·lectual i de convivència adequat i ric pels joves universitaris.

Una nova etapa s'obria davant meu i crec que vaig entomar-la amb els altres membres de l'equip amb molta il·lusió. Per mi, que venia de treballar amb els més desesperats de la societat, passar a preparar conferències, tenir cura de petits “*desajustaments*” personals o controlar estudiants “*malcriats*” representava un món diferent, el vernís cultural era important i cada dia aprenia nous conceptes i em sentia orgullós d'ajudar joves a il·lusionar-se per la seva tasca estudiantil.

La feina va durar tres anys, fins que el projecte es va tornar a esgotar, va caldre reduir despeses i el primer damnificat vaig ser jo mateix. El juny de 1998 vaig “*quedar al carrer*”, aquesta vegada amb un subsidi d'atur decent per a poder anar tirant endavant. Potser hauria estat un altre moment de desesperació, però calia recuperar-se i seguir caminant. Aquesta vegada no vaig trobar altra feina i la nostra segona filla estava a punt de néixer. No resignant-me a viure d'una prestació d'atur, a l'octubre recuperava la meua plaça a la Llar Infantil de Girona. Havien passat cinc anys i aquell gran centre havia canviat molt en la seva estructura organitzativa. Ara, conver-

³⁷ La web de la residència és: Extret de <http://www.residencia.csic.es/>

tit en Centre d'Acollida havia hagut d'afrontar les primeres onades de joves emigrants del nord del Magrib³⁸ sense estar-ne preparat. S'havia convertit, un temps enrere, en un vertader camp de batalla del qual molts bons professionals n'havien sortit cremats.

Ara s'albirava un nou horitzó i s'havia posat fil a l'agulla per a millorar el servei. S'obriria un nou mòdul i es separarien els menors per grups d'edat i no per unitats verticals de convivència. Així, d'aquesta manera, es pretenia preservar, els més dèbils d'altres que, procedents normalment de pasteres, tenien vides extremadament endurides per les circumstàncies i que sovint es manifestaven de manera agressiva contra aquells que consideraven que els volien controlar o que els volien modificar la realitat del seu projecte migratori, encarat a treballar i enviar diners als seus països d'origen.

Depeníem del Departament de Justícia i Justícia Juvenil ens va cedir un espai pertanyent a un Centre Educatiu de reforma separat de la Llar d'infants per crear un nou centre. Allà vam coincidir professionals que proveníem de diversos serveis i situacions.

Els estils educatius eren totalment diferents, des de plantejaments amb clars matisos llibertaris que defensaven models educatius relacionats amb el foment del desenvolupament personal del jove i la idea d'esdevenir – com he dit altres vegades – tutors de resiliència, fins a persones – cedides pel propi centre de Justícia Juvenil - que consideraven el nostre grup com una estructura gairebé carcerària basada en el sotmetiment total del menor, al que consideraven gairebé com a intern penitenciari.

Aquesta conjuntura va provocar, des del primer moment, fortes tensions en el grup. L'equip no se sentia segur – tampoc físicament - i utilitzava la normativa com a element de cohesió; l'estructura de l'edifici tampoc ajudava al treball educatiu ni la tipologia dels acollits – molts d'ells acostumats a la vida de carrer en els seus països de procedència. En el mateix centre existia també una escola primària portada per dos mestres procedents del Departament d'Educació.

³⁸ En llengüatge actual MENAS (Menors Estrangers No Acompanyats).

Crec que ningú estava il·lusionat amb el projecte i els que hi érem hi estàvem per força; aquell espai i el seu projecte educatiu tenien tots els elements per fracassar i així va ser. Els educadors que provenien del centre de Justícia Juvenil sentien que se'ls havien “*tret del damunt*” i aportaven les seves idees amb un exagerat accent sobre temes de seguretat i considerant els xics gairagé com a enemics als que s'havia de controlar. Generaven dinàmiques de privilegis i predileccions per a determinats infants i joves en detriment d'altres que recordaven sovint les dinàmiques que ens mostren pel·lícules inspirades en ambients penitenciaris. Els professionals que proveníem de l'àmbit de protecció no estàvem acostumats ni disposats a acceptar-ho. Els mestres van establir una relació d'empatia més propera amb els professionals de protecció.

D'aquesta manera, aquell octubre de 1998 va quedar amanit el millor còctel mal barrejat que puc recordar de la meva vida laboral. La direcció i la sotsdirecció no van poder aportar llum a la situació i el treball es va convertir, en moltes ocasions, en un vertader infern. L'equip estava profundament fracturat i alhora era incapaç, i no estava disposat, de cercar camins d'entesa ni de col·laboració. En aquesta situació, el treball de qualitat esdevenia gairebé impossible i es convertia en un mal necessari per cobrar a final de mes.

Es va intentar fer una supervisió però esdevingué inútil. Ni un professional de tanta qualificació com en Toni Julià va ser capaç de treure, d'aquell conjunt de persones, gaire més que els relats desesperats d'un equip profundament malalt que es llepava les nafres trobant consol i gairebé satisfacció en la seva malaltia.

Sovint es produïen “*motins*” essent el més important el del dia 22 d'octubre en el qual alguns educadors van ser agredits violentament. Aquell dia jo no hi era perquè havia nascut la meva filla petita – mai li agrairé prou.

En tenir-ne l'oportunitat, vaig demanar canvi de destí i l'estiu següent, amb el començament del nou curs acadèmic, en vaig fugir, no sense la recança de deixar amics i companys que l'adversitat havia unit en front d'un gran disbarat com aquell. Cadascú de no-

saltres que aconseguia marxar o plegava era felicitat pel seu entorn com si s'hagués aconseguit aquell apreciat indult que es dona en ambients militaritzats.

El darrer dia, vaig marxar amb pena pels qui deixava enrere. Amb cert sentiment de culpa imprès amb foc roent, m'acusava d'abandonar companys a la seva sort, però alhora extremadament alleugerit per la sortida i feliç de poder tornar a treballar amb un mínim plantejament pedagògic en el món de l'educació social. Durant aquell any vaig aprendre molt de cara al futur i vaig poder viure en carn pròpia molts dels supòsits que en les diferents formacions anem plantejant.

Puc dir que he viscut sentiments que en altres entorns m'haurien estat negats. Per una banda, paraules com: traïció entre companys, menyspreu, poca professionalitat, racisme o misogínia tenen un entorn pràctic al qual referir-me, puc posar-hi moments, llocs i persones concrets d'aquell any i cercar la manera de no tornar-hi a caure; però, també, per l'altra, he de reconèixer que aquella mateixa adversitat em va fer viure situacions d'ajut entre companys, moments d'empatia i aquella sensació dolça de sentir-te protegit, comprès, respectat i estimat pel company o companya. També jo em sentia protector, la seguretat dels dos depenia dels dos, en resum la sensació perfecta del company o companya de treball.

Quedi aquesta reflexió com a homenatge als bons professionals que van quedar pel camí durant aquell any, amargats per l'agressivitat d'un entorn extremadament hostil i pels que vam sobreviure a la adversitat d'aquella situació laboral injusta i en vam sortir reforçats. Això sí, sempre haurem de plànyer-nos per no haver estat capaços d'aconseguir saber convertir aquell centre en un espai educatiu de protecció infantil i juvenil, tasca per la qual vam estar contractats.

Amb el nou curs, corria l'any 1999, va començar una nova etapa en aquell centre que havia deixat feia anys, era diferent i també havia canviat la seva funció. D'un centre residencial, havia passat a ser un centre d'acollida que amb un encàrrec temporal d'observació, diagnòstic i derivació només tenia per objectiu esdevenir un lloc de primera intervenció i acolliment temporal.

L'encàrrec era important. La nostra feina s'assemblava - i així ho explico perquè m'entenguin els neòfits- a la que fan els professionals de la sanitat en les unitats d'urgències. Aquells, han de valorar i donar les primeres solucions al problema que es presenta, acollint un pacient que està en situació de profund estrès i a qui cal estabilitzar i fer les primeres cures de manera immediata. Posteriorment les analítiques, radiografies i diagnòstics dels facultatius determinaran el destí del pacient. En el millor dels casos tornarà a casa o potser anirà a la UCI o passarà a "planta" a l'espera de recuperació o d'alguna intervenció quirúrgica. Nosaltres acollíem el nen o nena, en diagnosticàvem la seva problemàtica i el derivàvem cap un altre servei o cap a casa seva.

Comparat amb el treball de l'any anterior aquella nova etapa semblava un "regal", van posar-me amb menors de 5 a 12 anys, amb un equip ben cohesionat i amb ganes de treballar. Les diferents problemàtiques es podien resoldre en reunions amb més o menys encert, però en cap moment et senties malament amb els companys i companyes. Van ser uns anys de recuperació personal i professional i una etapa rica a nivell familiar en aconseguir compaginar perfectament els horaris familiars per a atendre a les nostres filles. Possiblement, podria dir, que han estat uns dels anys més profitosos tant personalment com laboralment. Aquesta millora de la situació em va enfortir personalment i professionalment i em portà a la idea d'assumir més responsabilitats dintre del centre, primer com a responsable de grup, posteriorment com a sotsdirector del centre i per últim com a director del mateix.

Una sèrie de circumstàncies van coincidir en el temps i un procés que m'esperava progressiu i esglaonat es va convertir en especialment ràpid i gens tranquil. D'un dia per l'altre em vaig veure desplaçat del meu grup educatiu per assumir la tasca de sotsdirecció i en menys d'un mes em vaig trobar assumint "de facto" les tasques de direcció del centre sense cap mena d'entrenament ni experiència prèvia.

Personalment va ser difícil, els companys passaven a ser els meus subordinats i d'estar sota la responsabilitat d'altri vaig passar a ser jo el responsable de les seves tasques. Per altra banda, el pas massa ràpid d'una funció a l'altra va fer impossible la necessària adaptació al nou lloc i un desmuntatge progressiu de les complicitats que s'estableixen entre companys d'un mateix nivell. Per primera vegada en la meua vida em vaig sentir veritablement sol, tenia al davant situacions que moltes vegades em depassaven per falta d'experiència o perquè la pesada màquina de l'Administració manava amb mà de ferro sobre els seus braços executors, fent-me entendre aquella tòpica frase que parla de la *"solitud del poder"*.

Van passar aquells dos anys i mig marcats per un estrès permanent però amb la idea de voler treballar bé i amb la voluntat de no aferar-me a la *"cadira del comandament"* i deixar lloc a altra gent amb més ganes o capacitat per tirar endavant aquella tasca de lideratge de la institució.

La ferma convicció que el càrrec no era vitalici va ser el que em va fer poder tirar endavant i no sentir-me en una mena de gàbia de la qual no podia sortir. He d'admetre que vaig aprendre força de l'experiència i que l'aliat més important que vaig tenir va ser la meua família que en tot moment em va donar suport incondicional.

Així, un dia, dinant amb un amic responsable d'un projecte de desenvolupament internacional es va fer efectiva aquella altra màxima que parla d'ajuntar *"el menjar amb les ganes de fer-ho"*. Després d'una estona de xerrar em va oferir participar-hi en un país estranger. Calia marxar un any sencer per a tenir cura d'un projecte de formació de joves a Guatemala. El sou no existia i una petita compensació econòmica em permetria pagar un allotjament digne i el meu manteniment. El camí es va obrir i va caldre decidir què fer. Podia abandonar la gàbia i deixar pas a altres companys i companyes i així entrar en un nou projecte veritablement engrescador. Desapareixeria un sou important i la posició en l'estructura del Departament.

La família, com he dit, em va recolzar i amb menys de dos mesos,

des de la xerrada, ja estava instal·lat en aquell país centreamericà deixant enrere la medicació per l'angoixa i també la meua família que tant estimava. Sense una idea massa clara, em trobava fent de “cooperant” a Centreamèrica i connectat per “Skype”³⁹ realitzava les vídeo conferències que em mantenien lligat a les persones que més estimava. Va ser difícil per tots, però aquella acció va ser una operació quirúrgica que va capgirar la diagnosi de la situació malaltissa a la que havia arribat durant l'època de comandament al centre. Estic segur que va estalviar haver de recórrer a professionals que m'ajudessin a estabilitzar la meua “psique” especialment maltractada durant aquells més de dos anys.

L'estada a Guatemala va aportar un canvi substancial a la meua vida, per una banda, el contacte amb el món de la cooperació pel desenvolupament internacional amb els seus blancs, negres i grisos i, per l'altra, la recuperació de l'estabilitat emocional i una mena de – fent servir un símil informàtic – “reset” respecte al nostre món consumista han estat claus pel meu benestar posterior.

La tasca professional, a Guatemala, estava relacionada amb la formació de joves d'escasses possibilitats econòmiques que provenien de diferents comunitats i estaven compromesos amb les mateixes en projectes comunitaris. La nostra tasca era entrenar-los des del món de la creativitat i la innovació, per tal que aquestes accions que portaven a terme de manera poc estructurada, esdevinguessin potents eines per la lluita contra la pobresa.

Guatemala es un país immensament castigat per la injustícia on uns pocs controlen gairebé tots els mitjans de producció i la majoria només són mà d'obra i consumidors de béns i serveis que sovint serien prescindibles. També els estigmes del narcotràfic, la corrupció i el tràfic il·legal de persones cap a Estats Units han arrelat fortament en el país convertint-lo en un dels més perillosos del món degut a les lluites pel control d'aquests lucratiu negocis.

En aquest espai, la meua feina pretenia que els joves, sovint indígenes i dones, entenguessin que eren importants per a les seves

³⁹ Aplicació informàtica de vídeo conferències per Internet: Extret de <http://www.skype.com/intl/es/home/>

comunitats i que fossin capaços d'aportar beneficis a la mateixa amb projectes creatius i innovadors. La feina havia canviat però l'essència era la mateixa: posar elements que permetessin que persones fràgils fossin capaces de gestionar projectes sortint dels pous on es trobaven. Les seves principals eines serien les pròpies de la creativitat i la innovació.

Calia que aprofitessin la capacitat de resiliència que tant cal mantenir activa en un país com Guatemala i sortissin ells i les seves comunitats dels ambients marcats per la misèria més absoluta.

Guatemala amb paraules del pensador i col·laborador del PNUD⁴⁰ Edelberto Torres-Rivas⁴¹ (Ciutat de Guatemala 22 novembre de 1932) és un edifici amb els fonaments destruïts, ell en el seu treball *GUATEMALA: UN EDIFICIO DE CINCO NIVELES*⁴² ens ho plasma de manera molt gràfica. La nostra feina era amb els habitants que ell anomena del soterrani 2 i soterrani 1, especialment, aquestes persones són pobres econòmicament, indígenes, dones marginades socialment i amb cap esperança de tirar endavant ja que creuen que en el moment que ho intentin les circumstàncies els arrossegaran cap el seu lloc de procedència. Cal dir que durant l'any de treball a Guatemala vaig sentir moltes vegades el sentiment de desànim d'un país malalt on els seus habitants estan cansats de viure entre la corrupció i la violència.

Considero que el treball va tenir èxit en la mesura que es va poder (mal treball haguéssim fet si nosaltres mateixos no fóssim capaços de pensar que el canvi era possible), aconseguir que tant l'equip de formadors al meu càrrec, com els propis alumnes marxessin a les seves comunitats amb la idea que era possible el canvi, encara que fos molt difícil. M'agradaria agafar l'eslògan del president Obama a les eleccions generals del 4 de novembre de 2008 dels USA "Sí, podem" per a plasmar de manera gràfica la idea que intentàvem transmetre als joves d'aquell país. Passats més de cinc anys d'aquella

⁴⁰ PNUD : Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament.

⁴¹ Nota biogràfica de Edelberto Torres-Rivas.

⁴² Podeu trobar l'article complet als annexes i a : "Guatemala un edificio de 5 niveles".

experiència el “*feed back*” és positiu i algun d’aquells joves ha aconseguit part dels seus somnis i sobretot ho ha compartit amb la seva comunitat de referència.

També he de dir que se’m plantegen molts dubtes sobre la cooperació internacional al desenvolupament tal com està entesa actualment. En especial, em genera desconfiança el destí final de milions de dòlars que s’entreguen en concepte de cooperació bilateral entre estats i que contempnen unes clàusules veritablement abusives, fruit d’estratègies geopolítiques i econòmiques que no pretenen el desenvolupament integral de les comunitats.

Caldria entendre la paraula desenvolupament en el més ampli dels significats. Cal defugir les definicions purament economicistes que circumscriuen el desenvolupament a l’augment de la renda per càpita del país, ja que fomenten la inexactitud sobre el repartiment real dels recursos existents entre els habitants, i no contempnen, per exemple, el seu estat de salut, la desigualtat de gènere o el seu nivell d’educació. És interessant veure el darrer informe sobre el desenvolupament humà 2011 editat pel PNUD⁴³.

Cal treballar per aconseguir un desenvolupament humà integral i alhora sostenible en el temps. Aquest no pot dependre purament dels mercats i l’economia per la seva definició, cal que acosti l’humanitat a aconseguir els, sovint oblidats, objectius del mil·lenni que l’any 2000 l’ONU va aprovar⁴⁴. Amb aquests objectius es pretenia reduir la pobresa extrema a la meitat l’any 2015. Cent noranta-un països es van comprometre a complir 8 objectius. Malgrat això, si seguim amb la tendència actual, la majoria d’aquests objectius no s’aconseguiran (Intermon OXFAM⁴⁵).

L’estada durant un any a Guatemala m’ha fet aportacions importants tant en l’àmbit personal com professional. En el primer, em va permetre el retrobament amb mi mateix, una profunda reflexió per-

⁴³ L’Informe sobre el desenvolupament humà 2010 editat pel PNUD. Extret de: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_CT_Summary.pdf.

⁴⁴ Declaració del Mil·lenni. Extret de: <http://www.un.org/spanish/millenniumgoals/>

⁴⁵ Pàgina web de Intermon Oxfam Extret de: <http://www.intermonoxfam.org/ca/page.asp?id=2600>

sonal i trobar el paper que volia desenvolupar i sobretot, el convenciment que amb molt menys es pot viure i també ser feliç. Des de que he tornat no tinc cotxe i quan he de gestionar la meva economia sé destriar molt més entre el que es superflu i allò que es principal, mínim i realment necessari per viure.

En l'estrat professional m'ha acostat al món de la cooperació pel desenvolupament i a les seves contradiccions i forteses. M'ha permès reflexionar, a distància, sobre l'enorme importància que pot tenir el nostre treball. També m'ha fet valorar molt els petits moments que es poden convertir en vertaderes claus de volta de grans construccions professionals.

Retornar va ser un altre repte, sovint quan ets fora els paràmetres canvien i els topalls a les teves accions, que anteriorment eren ferri, es mouen convertint-se en fronteres dúctils i mal·leables i sovint permeables que et permeten experimentar fins on es pot arribar sense prendre mal.

És important, de totes maneres, no oblidar que aquestes experiències han de ser personals i que s'ha d'anar especialment amb compte per a no embolicar-hi a les persones que t'estimen però que esperen altres coses de tu. Va caldre triar entre el sentiment de cooperant que em rejoventia i em donava, a vegades, miratges com els que havia experimentat al bell mig del Sàhara o aquella vida més plàcida a la vella Europa, amb les persones que m'estimaven i que jo estimava.

Sovint sol, al terrat del meu pis a Quetzaltenango⁴⁶, amb una cervesa i un bon cigarret mirava el volcà Santa Maria i el seu fill el Santiaguito a la claror de la gran lluna de Xelajú⁴⁷. Posava a la balança el futur i sempre acabava amb el mateix raonament – que havia sentit dir a un altre cooperant que tenia néts a Suècia - “*els fills no han de ser mai víctimes de les idees descabellades dels pares*” D'aquesta manera es va imposar la tornada per a intentar, després d'un any, refer ponts i fils amb la gent i l'entorn que estimava.

⁴⁶ Segona ciutat de Guatemala amb un 50% de població indígena, especialment d'ètnia Mam. Extret de: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Quetzaltenango>

⁴⁷ Xelajú o Xela: noms amb què es coneix Quetzaltenango. La cançó “Luna de Xelajú” és juntament amb “ El tren de Los Altos” l'himne popular que caracteritza la ciutat.

Després d'un temps d'adaptació, treballant per l'entitat germana de la de Guatemala a Girona va imperar el principi de realitat i vaig tornar al meu lloc de treball segur, en una administració estable. Sempre, però, amb la idea del retorn i de fer accions solidàries amb els altres, especialment amb els més febles, no només de Guatemala o del món subdesenvolupat sinó amb els que tenim cada dia prop nostre. S'imposà un exercici important d'humilitat, doncs havia marxat com a director de la institució i ara tornava com a educador, passant –fent servir un símil de l'article d' Edelberto Torres-Rivas del “*Penhaus*”⁴⁸ de l'edifici als espais més basals del mateix.

Crec que va ser una decisió encertada per varis motius: des del punt de vista professional m'incorporava a un espai amb menys responsabilitat institucional però amb una gran responsabilitat educativa i molt més proper a les tasques pròpies d'un educador social. Aquest aspecte el considero clau per a no patir el “*burn out*”. A nivell personal al baixar significativament el meu nivell d'angoixa respecte de la feina, va repercutir positivament en les relacions familiars, potenciant allò que alguns en podrien dir la “*felicitat*”.

Dintre de la feina també he tingut la gran sort de poder estar, per primera vegada, amb els més petits i dedicar el meu esforç a la connexió precoç d'alguna de les seves petites neurones. També m'ha permès traspasar afecte i estimació de manera directa, pell a pell a un infant necessitat, amb l'esperança que aquest afecte li fonamenti els pilars d'allò que tant necessitarà: la resiliència. També voldria deixar clar que la meva feina la considero totalment suplementària i que crec fermament que en aquestes edats primerenques el vertader treball s'hauria de fer en l'àmbit de les famílies d'acollida.

Ara amb l'escriptura d'aquest text faig un pas més i em poso a aprofitar les hores mortes de la nit per a reflexionar amb el clar interès de millorar la meva tasca i la dels que el puguin llegir.

Per últim, em pregunto què hagués estat d'en Pedrito si hagués anat a un pis i no hagués quedat atrapat a la gran institució, o si hagués marxat amb una família d'acollida que l'hagués pogut preservar de

⁴⁸ Vindria a ser un àtic.

les companyies perniciosos, o si hagués passat abans per Justícia Juvenil o si a la presó algú l'hagués acollit i donat escalf per activar la seva malmesa resiliència... no ho sé... només em queda el consol de pensar que algun dia li vaig dedicar una estona i que això el va ajudar fins allà on va ser possible.

Salut Pedrito! i que aquest sigui el teu homenatge com a víctima que has estat. Que aquest relat professional, però carregat de sentiment, ajudi a altres educadors/es i infants i joves a tirar endavant. Jo seguiré fent petons i plans de treball. Estaré, però, ben amatent a aquella acció puntual i sovint fortuïta plena de significació pel futur dels nens i nenes al meu càrrec i que a tu tant et va servir i a mi tant m'ha canviat la manera de veure la feina.

Dos lágrimas

*Cuando nací
Me pusieron dos lágrimas
en los ojos
para que pudiera ver
el tamaño del dolor de mi gente*

*Humberto Ak'abal
(poeta guatemalenc)*

V.- COLOR VERMELL

Consells Professionals

Informe Educatiu

Involucrar-se

Naturalitzar relacions

Facilitar

Organitzar la vida

Registrar situacions i conductes

Mostrat el camí possible

Estimar

Esperar millores

Donar i rebre

Ubicar l'infant en el món

Copsar els problemes a resoldre.

Avançar cap el futur

Tutorar la resiliència

Intuir el camí

Unificar esforços en equip.

EDUCADOR SOCIAL

E stimar	S aber
D esvictimitzar	O bténir
U nificar	C omprendre
C apacitar	I nstigar
A companyar	A portar
D inamitzar	L iderar
O rdenar	
R eparar	

Consells Professionals

Després de reflexions “*a pilota passada*” arriba el moment de mullar-se i plasmar aquelles idees o “consells”, que al meu entendre, han de ser útils per a la tasca educativa quotidiana. Com ja he dit abans, la meva experiència està centrada en el camp de la mainada petita, aquella que no té els divuit anys. El límit fronterer de la protecció infantil, on els nens i nenes passen a ser adults legalment sense deixar de ser, massa sovint, dèbils i vulnerables.

Difícil és començar, intentaré fer-ho amb una certa sistematització partint del més llunyà per arribar al més proper. Amb un exercici de pensament convergent aniré d'allò més difuminat a allò més concret i quotidià de la nostra tasca com a educadors socials.

En aquests moments, el que em queda més llunyà com a treballador de primera línia que sóc, són el conjunt de comandaments intermitjos i alts que determinen l'espai d'actuació de la meva feina. Aquests són un grup d'organismes representats per persones que normalment resten molt allunyades de la realitat quotidiana de l'educador social i de les persones ateses.

Aquests organismes estan engranats uns en els altres de manera que formen un conjunt de peces ajustades entre si que, normal-

ment, esdevenen una màquina feixuga amb inèrcia pròpia de funcionament. Sovint està anquilosada per la circulació de milions de “comunicats interns”, informes de tota mena o formularis que la faran arribar als límits de la inoperativitat. Aquesta màquina es converteix en una estructura que s'alimenta d'ella mateixa, perdent la realitat del que passa a primera línia de foc. De vegades, fins i tot, engoleix a aquells que hauria de servir, fent-los perdre oportunitats de creixement, només per culpa de milions de tràmits i papers plens de segells oficials.

L'educador social ha de tenir les estratègies adequades perquè aquesta maquinària no entorpeixi excessivament la seva feina. Massa sovint, aquest entrebanc es manifesta amb una queixa sistemàtica dels educadors. No és estrany, en àmbits professionals, sentir queixes dirigides cap a l'administració i la poca operativitat d'aquesta.

He arribat a pensar que la queixa sistemàtica contra la administració i la seva maquinària no és més que un mer exercici d'auto-flagelació que amaga, algunes vegades, la pròpia incompetència professional. Cada membre de la professió hauria de ser capaç de realitzar la crítica cap a la “*maquinària administrativa*” sense caure en l'ús d'aquesta com a excusa per no rendir al 100% en el seu treball quotidià.

Crec que un bon consell seria que cada professional es reservés un espai concret per a criticar, discutir, identificar i plantejar estratègies per a millorar la seva relació amb la institució. Cal defugir la crítica gratuïta permanent i victimitzadora que no porta enlloc, ja que després no hi ha temps per a treballar amb qualitat.

Es podrien establir dos nivells de “*maquinària*” que afecta els nostres contextos de treball. Una, allunyada de nosaltres però molt propera al poder polític i econòmic que vindria representada pels estaments legislatiu i executiu. Estableixen el marc legal de la nostra feina. Aquests poders, el legislatiu per una banda i l'executiu per l'altre, marquen els camins i defineixen els carrils per on circularan les feixugues màquines administratives, hem de procurar que no

ens trepitgin en el seu deambular, a vegades erràtic, pels camps del treball social. Fent un exercici de concreció podríem baixar un nivell en la jerarquia. És propera a la primera línia on estem nosaltres, ve representada pels càrrecs intermedis, els equips directius i els coordinadors dels centres o institucions on treballem.

Tenen un poder relatiu a nivell general, però important en el dia a dia. Han de ser capaços de preservar els professionals del “front” de les inconveniències de la feixuga maquinària general i llunyana, han de ser els encarregats d’establir els ponts perquè els educadors i els equips de treball social puguin treballar de manera eficaç i eficient. Han d’aconseguir amb les seves estratègies el mínim desgast del treballador i el màxim rendiment. Els equips directius han de saber establir els camps de treball més fecunds per tal que els educadors puguin fer la seva feina amb qualitat.

Remetent-me a la meva vida quotidiana, un dia escoltava a la ràdio l’explicació de la diferència entre ser eficaços i eficients. Permeteu-me que us en relati el passatge ja que per a mi va esdevenir un element clarificador important: l’entrevistador li preguntava al tertulià la diferència entre ser eficaços i eficients. El segon ho va il·lustrar amb una imatge que crec molt gràfica. Deia, més o menys, que una mosca - d’aquelles empipadores i incansables- pot ser eliminada de dos maneres: una seria dissenyant un complicat aparell que obligués l’insecte a apropar-se – recordo els invents del professor Franz de Copenhague del TBO⁴⁹ – i el situés en un lloc adequat perquè nosaltres amb un complicat i sofisticat aparell procedíssim a suprimir-la aconseguint el nostre objectiu primigeni. Aquesta màquina – “*invent del TBO*”- hauria estat tremendament eficaç ja que ha aconseguit eliminar el dípter i deixar-nos treballar. Ara bé, en cap cas hauria estat una estratègia eficient ja que la utilització de recursos hauria estat molt desproporcionada al resultat obtingut. Possiblement la manera més eficient i eficaç d’aconseguir l’objectiu passa per una pala matamosques o la utilització del típic “*esprai*” que cada estiu ens anuncia la nostra estimada televisió.

⁴⁹ Vegeu http://es.wikipedia.org/wiki/Los_grandes_inventos_del_TBO

Ser eficaç és aconseguir l'objectiu que ens hem proposat i ser eficient és fer-ho amb el mínim de recursos, cosa que actualment, en un context de crisi esdevé prioritari.

Una de les principals feines dels equips directius és la de preparar el terreny per al treball quotidià dels professionals de base perquè siguin eficaços. La relació dels educadors amb els equips directius ha de ser fluïda i de confiança, cada treballador ha de saber que aquells que el dirigeixen - que condueixen l'autobús on tots anem - saben el que fan i que realment volen el millor pels seus treballadors i alhora per a les persones a les que serveixen.

De la meva experiència com a director d'un centre d'acollida vaig aprendre varies coses importants. En primer lloc, han de confiar en els equips de treball i aconseguir aquella autoritat que jo anomeno "natural". Una autoritat que no ve imposada per la jerarquia sinó que es guanya amb la defensa dels companys i del sistema de treball; ve avalada per la coherència i pels principis rectors que han de impregnar la tasca directiva. Només d'aquesta manera les persones que dirigeixen seran capaces de tirar endavant sense estavellar el vehicle que els hi han confiat.

En segon lloc, les persones amb comandament han de sentir-se segures d'elles mateixes i de la tasca que fan. Han de valorar-la i defensar-la i defugir fer-la per un plus de poder o de remuneració. Si ho fan per l'afany de poder hi ha el risc de convertir-se en una mena de "ionquis" que necessiten cada vegada una dosi més gran de poder o diners per establir el seu desig. La seva dependència pot aïllar-los i establir fils que els lligaran al comandament com a última solució laboral.

Personalment considero que les direccions haurien de ser rotatòries amb la intenció que diferents persones de l'entitat experimentin el comandament. D'aquesta manera, s'aconseguiria una oxigenació de les direccions i la possibilitat que altres persones vàlides del grup puguin aspirar a aquests càrrecs. El fet de passar per la direcció d'un centre o un servei ajuda a veure les situacions des d'altres perspectives. També hi ha professionals que defugen feines de

direcció i prefereixen el que col·loquialment anomenem “*treball de trinxera*”. Lloable i valuosa decisió. Crec que caldria defugir la unipersonalitat del càrrec de direcció, apostant per un òrgan col·legiat amb diferents susceptibilitats però amb un projecte comú.

Podria ser adequat establir un sistema (en cada centre a la seva manera) per a donar una “*investidura*” a l’equip de direcció, així la persona que dirigeix i, en general, l’equip de direcció tindrien la validació dels seus companys i això beneficiaria el treball quotidià.

Per últim, dir que en cap cas establiria places de concurs per a exercir les funcions de direcció, ja que d’aquesta manera es talla la possibilitat de rotació entre els treballadors del centre i encadena el càrrec a la seva funció. Crec necessari aplicar l’esperit del canvi en l’àmbit de treball. El canvi permet, a més d’un descans intel·lectual, poder tenir la nostra experiència laboral amb processos i maneres de fer transversals aportades per altres disciplines, relacionades o no amb el nostre treball. Caldria deixar sempre clar que la tornada a les primeres línies de treball no implica una “*caiguda del pedestal*” sinó un canvi de funció dintre de l’equip del propi centre.

Amb aquestes consideracions potser evitaríem que les direccions esdevinguessin “*fossilitzades*” i donaríem un paper protagonista a l’equip. S’afavoriria el descans intel·lectual dels directors aconseguint una gestió més eficient i una prevenció de la síndrome del “*burnout*” en la persona que ostenta el càrrec.

Després d’aquests consells, sortits de la reflexió personal pel que fa als entorns directius dels centres, institucions o projectes m’agradaria passar a parlar dels equips educatius en els quals l’educador/a social pot estar inserit.

Han passat els temps dels educadors solitaris que com a “*Sherifs*” que anaven “*solos ante el peligro*” a lluitar contra la injustícia social. També han passat els temps en què l’educador/a social no estava reconegut professionalment i treballava sovint per intuïció personal. Ja no es pot al·legar una manca d’eines i la inexistència d’un corpus teòric al qual referir la nostra tasca. Han acabat els temps de ser

professionals exclusivament assistencials per passar a ser veritables “*tutors de resiliència*”.

Crec que encara hi ha uns tòpics que fan mal a la professió i la converteixen, a la vista de col·lectius professionals propers, en una professió menor, semblant a la que realitzen els monitors de lleure.

Actualment els i les educadores socials es formen en l'àmbit universitari, en el qual se'ls defineix segons paraules dels propis col·lectius i organitzacions d'educadors. L'Associació Internacional d'Educadors Socials (AIEJI⁵⁰) o l'Associació Estatal d'Educació Social (ASEDES⁵¹) han aportat les definicions i universitats com la de Girona (UdG⁵²) s'hi refereixen textualment, atorgant als educadors el protagonisme a l'hora de dir quina mena de professional s'ha de formar.

Tenint en compte el que ens diu la universitat i les diferents associacions, l'educador/a social és un professional que treballa en la intervenció socioeducativa per a la millora de la qualitat de vida de les persones, grups i comunitats. Les seves funcions varien, dins del marc general, d'acord amb l'àmbit d'intervenció, el servei, la institució o el programa en què intervingui.

La seva formació va encarada a donar títol a professionals de l'acció socioeducativa capaços de contribuir al desenvolupament de la cohesió i la participació social a través de l'educació. Exercirà les seves funcions en un context de diversitat, tenint presents els drets fonamentals, la igualtat d'oportunitats i els valors propis de la cultura de la pau i la democràcia. D'aquestes definicions en surt el perfil professional dels educadors i també la necessitat de treball en equip.

L'experiència d'aquests anys em fa pensar que el millor equip és el format per diferents professionals, ja que normalment la problemàtica socioeducativa no està circumscrita a una sola disciplina d'estudi o interpretació. Gairebé sempre, els casos en els que intervenim tenen una dimensió més àmplia que la que pròpiament es pot

⁵⁰ L'Associació Internacional d'Educadors Socials a la web. Extret de: <http://aieji.net/>

⁵¹ Associació Estatal d'Educació Social. Extret de: <http://www.eduso.net/asedes/>

⁵² UdG al web. Extret de: <http://www.udg.edu/>

treballar des de l'àmbit educatiu. Sovint ens trobem en situacions complexes on es barregen aspectes socials, escolars, mèdics o psicològics.

Els equips formats exclusivament per educadors poden quedar circumscrits a l'àmbit de les activitats de vida quotidiana i del treball directe sobre el menor, mentre que els equips multidisciplinaris o pluridisciplinaris esdevenen les eines bàsiques en el treball integral sobre les persones en risc d'exclusió social. És important tenir en compte alguns aspectes a l'hora de treballar en equips, de fet això està àmpliament estudiat i la bibliografia és destacable però m'agradaria introduir aquells elements que la meva experiència m'ha permès detectar. L'equip ha de ser cohesionat però no amb membres homogenis.

És bo que en els equips apareguin diferents sensibilitats i diferents maneres de veure les coses. El propi equip ha de ser capaç d'incorporar en comptes de dividir. Si no aconseguim la cohesió de l'equip aquest esdevindrà només un grup que treballa junt. Perdrà riquesa.

Existeix una gran quantitat de bibliografia amb mecanismes per a cohesionar els grups per a que esdevinguin equips. En destacaré alguns que crec especialment importants:

Intenció d'aconseguir un mateix objectiu mínim, consensuat i avaluable en el temps respecte del qual el grup se'n fa responsable.

Establiment d'espais d'intercanvi professional, especialment reunions, amb regles pròpies i establertes per l'equip.

Confiança en l'equip i en els seus membres

Certa complicitat dels membres de cara a estaments superiors o aliens al mateix (bromes, paraules claus, record de situacions comunes, etc.)

Un equip de treball no es necessàriament un grup d'amics que treballen junts – sovint la situació els ha portat a trobar-se –. Ara bé, una certa relació pot ajudar al funcionament del mateix. Establir dinàmiques que afavoreixin la coneixença entre els membres, situ-

acions de distensió on es permeti aflorar la “persona real”, desmascarada de la seva cuirassa laboral. El coneixement de l'altre és una bona medicina per a posar-se al seu lloc, entendre'l, ser empàtic i utilitzant una imatge molt potent: “caminar dintre les sabates de l'altre”. He assistit a dinàmiques d'equips on això s'ha portat a la pràctica i els resultats han estat molt positius de cara a la reflexió i el desbloquei. Fins i tot, una vegada, vaig caminar amb les sabates d'un altre i aconsello fer-ho. Al meu entendre el millor equip és aquell que treballa junt, on els diferents membres es tenen confiança però també aquell en què cada membre de l'equip té una vida rica i plena fora d'ell.

Necessitat d'allò que m'agrada anomenar un “espai sagrat” o “un espai de pau”, on els membres de l'equip poden retirar-se sense por de ser qüestionats, on s'estableix la treva i on es parla i no es discuteix; no cal dir que aquest espai es especialment important també en relacions entre equips o entre aquests i els seus comandaments. Metafòricament, en aquest espai s'han deixat les armes i es treu la tensió de la relació professional. Aquests “espais sagrats” poden esdevenir físics prop de les màquines de cafè, en els espais de fumar o en els, poc reconeguts, sopars o dinars de grup. Pot ajudar la preparació d'alguna dinàmica divertida.

Caldrà evitar espais que generin desconfiança i detectar tant els líders positius com els negatius. Per això crec en la participació de l'equip en una dinàmica de supervisió educativa, en qualsevol de les seves modalitats. El grup ha de consensuar les regles de funcionament d'aquesta. Serà bàsic triar bé la figura del supervisor/a per tal que aquesta activitat funcioni amb èxit. Haurà de guanyar-se la confiança de l'equip mitjançant estratègies clares. Per exemple, deixar clar que el que es diu en aquell espai no sortirà d'allà, que no serà utilitzat en contra de ningú o que no se n'informarà als comandaments, pot ajudar. Amb la intenció de preservar aquest espai considero que el propi equip ha de demostrar que li es necessària, un possible mecanisme podria ser la participació en el pagament de part o de la totalitat dels honoraris del supervisor/a.

Utilitzant una altra imatge extreta del món de la creativitat, cal que trenquem cada un de nosaltres i l'equip per extensió aquells “*cadena mental*” que tanquen les reixes que contrauen el nostre pensament. No ens deixen veure més enllà i ens dirigeixen cap el fracàs. Cal tenir les claus per obrir-los, a partir del meu treball a l' EFCI Xela de Guatemala⁵³ són:

1. La fluïdesa que ens fa hàbils per a generar un gran volum d'idees, conceptes o respostes a una qüestió o problema.
2. La flexibilitat que ens permet manejar i produir diferents menes de informacions i pensaments, ens orienta des d'altres angles.
3. La sensibilitat que ens permet posseir una capacitat analítica e intuïtiva per a veure el (nucli) cor del problema.
4. L'originalitat que és l'habilitat per a generar el que és nou, el que és diferent.
5. L'elaboració que és l'habilitat per a desenvolupar o construir un pensament o concepte.
6. Per últim, la llibertat que ens permet estar sense lligams interns i externs i es converteix en motor de generació multicolor⁵⁴.

Tenir en compte i escoltar les persones alienes al món de l'educació que treballen o estan prop de l'educador. Són aquelles persones, sovint anònimes pels usuaris i que procuren també pel seu benestar: cuiners, personal de neteja, bugaderia, els xofers, jardiniers, administratius, etc. Cal no oblidar les persones que intervenen en espais diferents dels pròpiament institucionals: els veïns, l'escombraire, l'agent cívic o de l'ordre, la botiguera, etc. Recomana a qualsevol educador/a que entri a desenvolupar la seva tasca, especialment en un àmbit institucional, que tingui present establir una bona relació amb el personal anomenat de “serveis”.

⁵³ Veure la web. Extret de <http://www.creamundos.net/efci.html>

⁵⁴ Extret del treball de sistematització de EFCI 2003/6 a Guatemala editat per Publicaciones EFCI (Escuela de Facilitadores de la Creatividad y la Innovación) www.elsitiocultural.org con el patrocinio de la FUNDACIÓN KELLOGG La Antigua (Guatemala) - Abril de 2007 (accessible a Catalunya a través de www.plataformaeducativa.org (fundació Utopia) on es citen al capítol 9 aquestes característiques de la mà de Paulo Benetti (formador internacional de EFCI), basat en el manual de la Creative Education Foundation (traduït per Juan Rodrigo) Rio de Janeiro .17/10/1998

És fonamental la feina de crear sinèrgies entre tot el personal del centre o servei. Moltes vegades, els equips educatius o els professionals dels equips tècnics de tractament o diagnosi obliden aquesta norma i incorren en una manca, primer, de respecte i després en un error greu d'incorporació de tots els agents vinculats a la tasca socioeducativa. Encara que sembli retòric el refrany que diu “entre tots fem la força” és ben aplicable a aquest apartat.

Per últim, queda referir-me a les persones a qui servim i a la relació que hi establím. En el meu cas, actualment amb infants desemparrats i més concretament, institucionalitzats en un Centre d'Acollida.

Possiblement se'm podrà acusar de fer un discurs obvi però el considero important en un escrit d'aquesta mena. En primer lloc, cal establir la premissa del respecte cap a la persona, més encara en el cas de víctimes d'unes experiències o d'un sistema injust. En són textos de referència la Declaració dels drets humans⁵⁵ i, més concretament, en el cas de nens/es la Convenció dels drets de l'Infant⁵⁶; que tot i ser textos que sovint es mouen en els límits de la fantasia són escrits dels quals ens hem dotat la majoria dels humans conjuntament.

Cal utilitzar el bagatge professional amassat amb anys de treball incorporant-lo de manera altruista en benefici dels equips i emmarcar-lo en constructes teòrics que donin sentit i coherència a les nostres intervencions educatives.

En aquest sentit, personalment, en els darrers temps, m'està servint la incorporació de idees de pensadors com Cyrulnik, Barudy o Rygaard⁵⁷ i els seus plantejaments sobre la resiliència, els bons tractes o la possibilitat de recuperació en gairebé qualsevol situació.

Com ja se sap, la resiliència la podem definir com la capacitat que ens permet saber enfrontar-nos a les adversitats i sortir-ne més forts que abans d'haver-la patit. La paraula prové de la física i l'imagino com la capacitat que té la molla de recuperar-se una vegada la

⁵⁵ Declaració. Extret de: <http://www.ohchr.org/en/udhr/pages/Language.aspx?LangID=cln>

⁵⁶ Convenció dels drets de l'infant.

⁵⁷ Veure bibliografia del treball.

pressió sobre d'ella es redueix o desapareix, en un primer moment la molla fins i tot s'expandirà després de l'alliberament. L'infant o jove l'imagino com la molla i les circumstàncies que l'han envoltat com les pressions, la nostra feina serà anar-les treballant per alliberar-les i que l'infant per pròpia capacitat vagi recuperant-se.

Cal tenir en compte que el temps i la intensitat de les pressions establiran una relació directament proporcional a la dificultat de recuperació. Com a consell, recomano efusivament els treballs d'autors actuals com Cirulnik, Jorge Barudy, Maryorie Dantagnan o Niels Peter Rygaard en aquest sentit o també els estudis més endarrerits en el temps de J. Bowlby⁵⁸ i la seva "teoria del apego". Crec que aquestes lectures poden ser molt interessants i he de dir que actualment m'han permès estructurar pensaments flotants que vagaven en el meu entorn professional.

Aquests autors m'han ajudat a posar en context i donar sentit a comportaments que els infants i joves manifesten en la seva relació professional amb els educadors socials. Han donat sentit a una de les idees que més recurrentment han acompanyat la meua vida i que vaig escriure en forma de poema fa anys. Permeteu que em despulli una mica més i entri en el pla personal, potser més propi d'un altre capítol.

Vaig escriure: "*Reserva energia quan estiguis tancat per a gaudir del futur alliberament*" La vaig il·lustrar amb una imatge de Charles Chaplin en la qual se'l veu presoner.

Si hagués d'assenyalar idees claus per traspasar a noves generacions per a fer de "*tutors de resiliència*" possiblement triaria:

"No perdem l'esperança gairebé sempre hi ha possibilitat de recuperació"

"Treballem en positiu pels infants i persones dèbils, no importa l'edat".

⁵⁸ J.Bowlby. 1907- 1990 fou un psicoanalista anglès, notable pel seu interès en el desenvolupament infantil i els seus pioners treballs sobre la "teoría del apego". Extret i traduït de: http://es.wikipedia.org/wiki/John_Bowlby

"Treballem aplicant sempre "bons tractes", és la clau perquè la persona pugui aprofitar la seva capacitat resilient".

Segons les situacions que ha viscut cada individu serà més fàcil o més difícil potenciar la resiliència, entre elles: l'edat, la intensitat del maltractament, la durada. Haurem de passar del treball quotidià al clínic segons els casos.

Per últim, la darrera reflexió per aquest capítol de consells professionals: encoratjo als educadors/es a fer formació, assistir a congressos, a col·legiar-se i a conèixer les novetats del món de l'educació social. És l'única manera de no quedar tancats en el nostre petit i mesquí espai laboral. Mai és tard per a formar-se i les persones que atensem ens ho agrairan. En tenim la responsabilitat i també l'obligació.

VI.- COLOR BLAU

Consells Personals

¿Quién Muere?

*Muere lentamente
quien se transforma en esclavo del hábito,
repitiendo todos los días los mismos trayectos,
quien no cambia de marca.*

No arriesga vestir un color nuevo y no le habla a quien no conoce.

*Muere lentamente
quien hace de la televisión su gurú.*

*Muere lentamente
quien evita una pasión,
quien prefiere el negro sobre blanco
y los puntos sobre las “íes” a un remolino de emociones,
justamente las que rescatan el brillo de los ojos,
sonrisas de los bostezos,
corazones a los tropiezos y sentimientos.*

*Muere lentamente
quien no voltea la mesa cuando está infeliz en el trabajo,
quien no arriesga lo cierto por lo incierto para ir detrás de un sueño,
quien no se permite por lo menos una vez en la vida,
huir de los consejos sensatos.*

Consells Personals

Difícil tasca la que se'm gira també en aquest capítol, donar consells de com col·locar-se personalment davant del treball pedagògic per no acabar cremat. La nostra tasca, és veritablement difícil donat l'alt grau d'implicació personal que gairebé sempre hem d'aplicar a la feina. El perill de cremar-te és real, és un "*coma professional*", una quasi mort subtil. Tot i que no és definitiva, esdevé molt difícil fer marxa enrere per a recuperar la vida professional – també sovint la personal - especialment en estadis molt avançats de la situació.

En aquest cas la capacitat de resiliència de la persona, de què n'he parlat tant en aquest escrit, ho té complicat per a actuar. Fer que la persona, tota sola se'n surti, és molt difícil. Si se'n surt, les seqüeles poden ser molt importants i possiblement no reeixirà més forta. Només amb un acompanyament personal i/o professional podrà anar "*sargint*" les ferides i tirar endavant.

A aquesta agonia professional, amb certa capacitat de reanimació, l'anomenem amb el nom anglès de "*burnout*" o també "*síndrome d'esgotament professional*" o de "*cremar-se psicològicament*". Els símptomes són variats i també les formes de manifestació segons el perfil personal del professional afectat.

He de dir que llegint els articles que apareixen al peu d'aquesta pàgina i també arrel de treballs realitzats en el meu centre de treball crec que prevenir el "*burnout*" professional ha de ser l'objectiu principal a aconseguir dintre de la feina. S'hi ha d'actuar de manera activa i no esperant que desaparegui, s'ha de fer alguna cosa per evitar-lo i en cas de detectar que en patim algun símptoma ser capaços de posar-hi remei el més aviat possible. Només d'aquesta manera complirem de manera coherent amb el nostre encàrrec social i laboral.

Igual que diem que la força d'una cadena és aquella de la seva anella més feble, també, en un escenari laboral que té com a prioritat, les xarxes i el treball en equip, la força i l'efectivitat vindran donades per la consistència de cada un dels seus nòduls.

Hem de ser capaços de parar quan ens sentim sota els efectes d'aquesta síndrome, ja que serà el més beneficiós per la xarxa. Si podem, hauríem de deixar que ocupi el nostre lloc un altre professional o, fins i tot, que quedi lliure confiant en la fortalesa de tota la xarxa. Aquesta serà forta si realment l'hem teixit amb coherència.

Com he dit anteriorment, la manera d'afrontar els perills dels “*estressors*” de les nostres feines dependrà de l'estructura personal de cadascú. Ens trobarem professionals que els abordaran convertint el seu treball en tediós i privat de qualsevol motivació. Són persones que, en el meu àmbit de treball: els nens i les nenes, esdevenen “*problemes*”. Fan una “*cosificació*” dels infants que els redueix a mers productes que cal controlar perquè no desmuntin el propi benestar. Tenen noms i cognoms i són incapaces de veure l'infant com una víctima de la qual cal tenir-ne cura i estimar, per ells només són el “*mal necessari*” per cobrar a final de mes. Aquesta mena de persones em fan fàstic i tendeixo a pensar que estan sota els efectes del “*burnout*”. Són malalts que cal suportar i a vegades ajudar a suportar-se ells mateixos.

M'agrada pensar que aquests treballadors, ara cremats, plens de purulentes fístules i que esquitxen fel arreu, en altre temps van ser professionals de vàlua que substantivaven i estimaven els infants. Ara, després d'anys, s'han convertit en veritables paràsits del sistema que els engreixa, estant sempre reboquant-se en la inconformitat i detectant tothom com a perill per a la seva estabilitat. Són irrecuperables.

La majoria de nosaltres no som així i aquestes persones – que no m'atreveixo a anomenar professionals – han de ser la imatge cap a la qual mai haurem de tendir. No abandonen una victimització mal-sana que les fa sentir inadaptades. Manipulen als companys i a les estructures de defensa dels treballadors. Estan segures que tothom està en contra d'elles i possiblement han alimentat processos per a que així sigui. Haurien de ser tractades. Caldria que fossin apartades del servei per a protegir la mainada. La meva experiència em diu que això es molt difícil.

Massa sovint les direccions o la pròpia administració opta per un ascens o bé per una espera perquè agafin baixes o jubilacions si es tracta de persones properes a ella. Substituir-les o amonestar-les, esdevé gairebé impossible quan són “*professionals*” adscrits a administracions públiques amb contractes blindats pel carrall del temps.

Potser el lector em considerarà especialment vehement en els meus plantejaments sobre aquest aspecte, però el que he escrit ho he fet pensant en persones concretes, que tothom coneix però que resulten tapades en el grup amb un acte de complicitat i por evident. Seguint amb les maneres d'afrontar els “*estressors*”, altres professionals manifesten els símptomes neguitejant-se i angoixant-se. La relació entre l'estímul i la resposta és especialment desmesurada. Dedicaran moltes hores a la feina i se sentiran culpables dels seus errors i dels de la gent que treballa amb ells.

Aquesta actitud pot fer que es vagin aïllant d'altres àmbits de la seva vida. La família, els amics o les afeccions en sortiran especialment perjudicades. Intentaran “*atrapar*” la feina sense èxit. No manifesten desmotivació, ni apatia, però sí un gran patiment que a la llarga o a la curta també els portarà a un profund esgotament professional i a la paràlisi pedagògica. Possiblement els serà difícil dormir i la feina els representarà un esforç titànic. Cal que actuïn amb diligència i no deixin passar el temps per a treballar pel canvi abans que sigui massa tard.

Personalment em considero en aquest grup i he patit en pròpia pell aquests símptomes. M'atreveixo a aconsellar:

Primer de tot, cal reconèixer la problemàtica i compartir-la amb amics, companys de confiança i família. Si és possible amb una persona que exerceixi de supervisor personal, potser el propi metge.

Establir horaris de feina i de vida personal pot ser molt útil per a la preservació d'espais temporals amb diferents tasques.

També aconsellaria cercar aquell espai neutral on s'està aïllat dels “*estressors*” de la feina. Un lloc estimat personalment on la pau

permeti xopar la pròpia intranquil·litat i on ens sentim especialment bé amb nosaltres mateixos i amb l'entorn. Espais com cims de muntanya, voreres de platges o indrets de la meva estimada Garrotxa els tinc com a llocs d'especial recolliment.

És important, i especialment en el cas de tenir un comandament, intentar, sense oblidar la pertinent empatia, no assumir com a personals problemes d'altres. És imprescindible delegar en els col·laboradors.

Pot ser útil cercar l'ajut d'un professional adequat. L'ajut psicològic o el d'un "coach" o d'un supervisor expert pot ser clau. Serà important conèixer les sinuositats, els racons i les dinàmiques de la maquinària institucional per a què aquesta no contribueixi a entorpir la nostra tasca i a deixar-nos despullats davant dels problemes.

Per últim, parlar altra vegada dels equips de treball; aquests espais poden ajudar en gran mesura a alleugerar els elements conflictius que es detecten, permeten exterioritzar les problemàtiques i la socialització dels problemes amb la clara intenció de solucionar-los entre tots.

Els equips han d'estar ben cohesionats per aconseguir proporcionar ajut a un dels membres amb problemes o símptomes "burnout". Tensions i rivalitats dintre l'equip poden portar fins i tot a empitjorar la situació. Davant del dubte sóc partidari d'exposar els temes a l'equip sense "despullar-se" del tot. És bàsica la figura del coordinador de l'equip que ha de ser una persona amb autoritat conferida pel mateix equip i capaç d'ajudar-lo a canalitzar les problemàtiques personals i també les grupals.

L'equip de treball és un ens viu i com a tal pot estar malalt i no rendir al màxim. La salut de l'equip és primordial pel seu bon funcionament, existeixen indicadors d'aquesta bona o mala salut⁵⁹. Els símptomes s'han de detectar per part del dinamitzador i/o els membres de l'equip. Si existeixen, s'amagaran els problemes, s'establiran lluites de poder i traïció en el seu si. Si hi ha reconeixement i voluntat

⁵⁹ Pot servir-nos com a guia: *Dinámica de grupos "Dinamización de metodologías y procesos para la democracia participativa" apartat 8 pistes per a detectar al grup sa o malalt.* (pag 29 i 30)

de millora es podrà avançar.

Els beneficis seran molt importants si s'aconsegueix treballar, però també he de dir, basant-me en la meva experiència i utilitzant l'argot mèdic, que curar equips greument llastrats és molt difícil. M'atreveria a dir que sovint les profundes reestructuracions són una bona eina – o l'única – per tornar a començar. El pitjor dels escenaris possibles serà aquell en què l'equip de treball arribi a l'esgotament i es cremi produint-se una autoimmolació.

Massa vegades els i les professionals considerem que la inèrcia del sistema ens impedeix participar espontàniament en els equips. Quedem en l'equip com a veritable moble institucional, essent improductius en el millor dels casos, o esdevenint potents generadors de malaltia. És la postura més fàcil. Hem de revelar-nos-hi com a ciutadans individuals i com a treballadors del món social. Altra vegada en el marc dels consells, voldria parlar dels descansos professionals com a prevenció del “burnout”. Sovint utilitzo paraules com “*passavolant professional*”, “*time out professional*” o “*l'efecte somiar*” és a dir : “*Sortir, Mirar i tornAR*”

Cada carrera professional, a l'igual que d'altres, com les curses ciclistes, necessiten descans i un espai per a recuperar forces. Algú podria dir que les vacances serien aquests espais, però em refereixo a un descans amb un sentit diferent. Un descans que impliqui, aturar les feines habituals i activar una feina reflexiva o de formació amb un resultat avaluable. Parlo d'allò que s'anomena “*llicència d'estudis*” o fins i tot “*any sabàtic*” per a fer alguna activitat relacionada amb la professió.

Utilitzant termes anglesos, m'agradaria fer servir el terme “time out”⁶⁰ aplicat al professional, però no interpretat com a sanció sinó com espai de reflexió. Per tant, permeteu-me utilitzar-lo amb un significat gairebé literal aproximat a “*temps fora*”. La sigla SO - MI - AR - encara no acrònim reconegut socialment- també m'agrada, me'n

⁶⁰ Consisteix en separar a l'infant nen del context en el que està passant la conducta anòmla. Durant l'interval de temps fora, el subjecte no té accés als reforçadors positius que es troben disponibles normalment en l'escenari (Hernández E. s.f.).

sento inventor i reflexa clarament el que vull dir. Expressa acció, reflexió i compromís amb la pròpia tasca.

Considero que és fonamental per a la nostra feina i per a la nostra salut mental sortir dels ambients de treball i prendre un descans, allò que els joves i la televisió en diuen un “*kit kat*” – no sé si està ben escrit.

En un símil de muntanyisme o senderisme – que es diu ara - seria aquell moment en què ens aturem, fem un mos, un glop, ens mirem el mapa, estudiem la ruta del cim i contemplem plàcidament el paisatge. Tot excursionista sap que aquests moments són bàsics per dur a terme l'objectiu. Sovint, som incapaços de veure-ho en la nostra vida quotidiana.

Possiblement es pensarà que això esdevé fàcil de dir però difícil de concretar degut als diferents condicionats socioeconòmics i laborals. És cert, i la crisi econòmica encara ho fa més difícil. Com deia abans, la creativitat ens pot ajudar en gran mesura a exercir aquesta “*desconnexió de la xarxa*” i “*reiniciar el sistema*” per evitar errors (tots de termes íntimament relacionats amb la modernitat més propera).

El secret, en temps de crisi – deixant les opcions més radicals al marge - està en no fer una desconnexió total i agafar espais lliures dintre de les tasques, aprofitar una part de les vacances, fer un canvi de lloc de treball, de centre, etc. Crec que aquest descans tant és bo en l'àmbit laboral com en el personal. De tant en tant és bo “*parlar*” amb un mateix i sentir-se fora del “*soroll*” que genera tot el nostre entorn quotidià. Cal ser valents i agafar espais per a la reflexió i prendre decisions.

En un altre ordre de coses, un dels millors antídots contra el “*burnout*” és la coherència personal i professional. Aquesta, entesa com a la connexió i absència de contradicció entre les parts de l'argument d'una obra⁶¹, que és la pròpia vida. La coherència, ens marcarà pautes d'actuació segons les nostres conviccions i alhora ens pot ajudar a millorar la relació amb els altres.

⁶¹ Definició extreta de www.enciclopedia.cat/

La societat actual pateix d'una manca de valors clars de referència, a diferència d'altres temps en què tot estava estrictament marcat sota l'amenaça d'anar a parar a les calderes d'en "Pere Botero". Actualment, la realitat és més elàstica, els temps són "temps de societat líquida"⁶² marcats per una enorme incertesa i canvis accelerats que ens descentren, ens deixen orfes de referents i fan que els humans intentem afrontar tot sols unes realitats totalment noves i canviants sense tenir cap, o gairebé cap, punt de referència estable. D'aquesta manera el que abans sabíem que estava bé o malament marcant clarament el blanc i el negre, a l'actualitat s'ha convertit en uns aiguamolls grisos on intentem navegar sense que les arenes se'ns empassin. de referència amb característiques plàstiques i sentint-nos-hi propers, així podrem educar en una direcció i podrem establir allò que, al menys per a nosaltres, és coherent.

Per descomptat que aquesta coherència beneficiarà el treball però sovint ens farà repensar les nostres actuacions que ara, potser, estaran referides a un marc mínimament estable.

Vull dir que exercir aquesta coherència no és fàcil. Cal que cadascú cerqui els seus paràmetres ètics i després hi ajusti les seves accions. Possiblement no serem entesos o, fins i tot, actuarem a contracorrent; cal ser valents per ser coherents i afrontar les conseqüències. Per altra banda, la pròpia coherència ens donarà força per a la defensa de les nostres posicions davant la feina i la vida. L'educador, després de fer aquest exercici està més preparat per a lluitar contra un dels cadenats interns més forts que dificulten el seu treball: els prejudicis.

Són anteriors al propi judici entès com un acte o procés mental pel qual hom ordena la seva conducta en funció d'unes normes, uns principis o uns criteris determinats⁶³, és a dir, seria un acte o procés mental desordenat i sense criteri. Es manifesten en formes d'antipatia o de simpatia envers individus, grups, races, nacionalitats, idees, etc. de manera no raonada i sense proves.

⁶² Concepte: Zygmunt Bauman. Varsovia 1925. Pot ser interessant llegir l'article ZIGMUNT BAUMAN: modernidad líquida y fragilidad humana. Del professor Adolfo Vazquez Rocca. Universitat Complutense de Madrid i pontificia de Valparaiso. Extret de <http://www.ucm.es/info/nomadas/19/avrocca2.pdf>

⁶³ Definició extreta de www.encyclopedia.cat/

Crec que cal aconsellar que tot educador hauria de treure's el gec⁶⁴ dels prejudicis i vestir-se amb robes tintades dels processos mentals que permeten veure les coses a partir de les proves. Aquí també podríem aplicar la premissa de la mirada des de fora i des de diferents angles cercant-ne tots els aspectes possibles.

Possiblement companys/es nostres, amb anys d'experiència, i jo mateix en alguna ocasió hem estat temptats a emetre judicis previs en situacions que no hem estudiat prou, basant-nos en una mena de jurisprudència tècnica que prové d'altres casos anteriors que han passat per les nostres mans. Això no és dolent, però cal distingir aquestes aproximacions, de les validacions aportades després dels processos tècnics escollits per l'estudi de les situacions.

No hem de confondre prejudici i sentit comú. Tant el primer com el segon vénen validats per les tradicions i les costums ancestrals dels grups humans en un entorn. El segon però, implica la utilització d'un element de caràcter regulador pensat que unifica i coordina totes les dades de l'experiència sensible tant externa com interna⁶⁵ i permet a l'educador fonamentar un judici més acurat. Mentre que la utilització del sentit comú com a mètode d'aproximació diagnòstica pot esdevenir esbiaixat i perillós, la generació de valoracions a partir de prejudicis esdevé directament suïcida pel treball socioeducatiu. Darrerament se sent sovint i en diferents àmbits professionals, que cal la utilització del sentit comú per a treballar en les nostres tasques, hi estic d'acord, només, si es va amb cura amb els prejudicis.

Per últim, destacar la importància dels entorns on hem viscut i on vivim com a determinants de les nostres maneres de fer i dels paràmetres de la nostra coherència. Cada perfil personal és el resultat del que pròpiament és meu i de les meves circumstàncies properes o allunyades en el temps i l'espai. Com deia el filòsof José Ortega y Gasset: *“Yo soy yo y mi circunstancia y si no la salvo a ella no me*

⁶⁴ Peça de vestir que cobreix el tronc, amb mànigues i sense faldons. Antigament arribava només fins a la cintura; actualment és una mica més llarg i equival a l'americana. Extret de: <http://www.encyclopedia.cat>

⁶⁵ Definició estreta de www.encyclopedia.cat/

*salvo yo*⁶⁶ deixant clar que som peces úniques i independents però que formem part d'un tot més ampli on estem immersos i al que donem sentit en tant que conjunt d'individualitats.

Les circumstàncies que ens envolten poden ser de diferent tipus, com a més importants podríem destacar les físiques, les socials, les familiars i les de caràcter econòmic. De totes, les que jo considero primordials són les socials i les familiars; tant unes com les altres han contribuït a formar el nostre perfil actual de manera decisiva. També esdevenen les interlocutores més valuoses a l'hora de socialitzar les nostres angoixes provocades pels “estressors” quotidians. El cercle o cercles d'amistats i la nostra família, tant de la que procedim com la que hàgim pogut crear, són sovint les fonts a les quals acudim per a sadollar el desig d'ajut proper.

La síndrome del “*burnout*” pot minar aquestes relacions i convertir la persona “cremada” en taciturna i allunyada de la comunicació. Fer-la reservada, trista, malenconiosa i, fins i tot, intractable, aïllant-la personalment i socialment, aconseguint, d'aquesta manera, el “*burnout*” tots els seus objectius.

Tindrem un professional cremat i una persona destruïda. En el camí quedaran desferres de relacions que van ser especialment significatives i que van fonamentar la pròpia personalitat.

Cal conservar els amics i la relació amb la família i especialment, si se'n té, amb la parella. Com diu una bona amiga meua “*això de les relacions és com una planta, si no la regues i l'adobes de tant en tant, es mor*”.

Hem de procurar “*ser feliços sense morir en l'intent*”, és a dir, sense acabar cremats per la síndrome del “*burnout*”. Cal reaccionar a temps i buscar ajuda. En definitiva, haurem d'activar la nostra capacitat de lluita i cercar “*tutors de resiliència*” igual que nosaltres fem amb la gent que està sota la nostra cura.

⁶⁶ Exposada a l'obra *Meditaciones del Quijote*, assaig de 1914. Extret de: http://es.wikipedia.org/wiki/Jos%C3%A9_Ortega_y_Gasset#Yo_y_mi_circunstancia

VII.- COLOR VERD

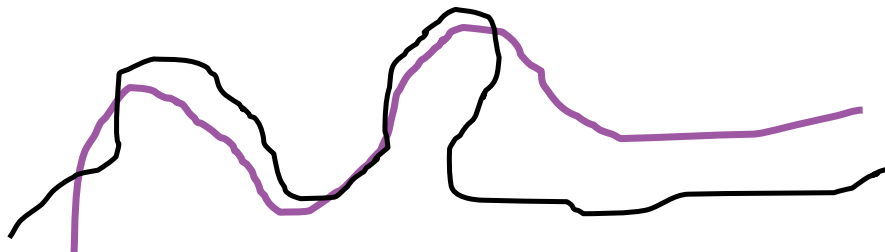
Implicació Personal en la tasca...

Implicació sí, suïcidi no!

*Si en sentir crits dintre d'un pou,
salto sense corda, només aconseguiré quedar-m'hi també atrapat.*

*Cal que baixi ben lligat i assegurat pels companys.
Només així, algú dels que ha caigut en podrà sortir i
afegir-se a estirar la corda des de dalt, com a ciutadà de ple dret.*

Propi

La implicació personal Consells per trampejar el món professional i el personal.

M'ha calgut trobar un terme que barregi el món professional i el personal. Crec que l'he trobat en el concepte de la implicació personal en la feina. Tot i que ja n'he fet esment en d'altres capítols, la considero prou important com per a conferir-li el privilegi de dedicar-li unes pàgines, encara que siguin poques, en exclusiva.

Sempre m'agrada evocar el principi dels meus temps laborals quan parlo de la feina. Igual que es diu quan es tracta la història, em permet entendre el present i preveure el futur. Al començar a treballar recordo que les meves afirmacions vers la feina eren molt categòriques, sovint lliures de matisacions i la majoria de vegades es movien en el terreny del blanc i el negre. Deixava de banda els preciosos grisos que dona l'experiència – això tant ho podem aplicar en el món laboral com al personal.

Als anys 80 i 90 volíem ser “*professionals*” al preu que fos. El nostre objectiu era defugir les consideracions properes a la caritat o al servei als altres per vocació. Es volia - i calia - professionalitzar el treball socioeducatiu. Ens emmirallàvem en la desitjada Europa. Allà donaven titulacions i hi havia gent que cobrava sous dignes per fer tasques d'educador. Començàvem a sentir parlar de la figura de l'educador especialitzat de França i d'escoles d'educadors com Flor de Maig a casa nostra.

Ràpidament alguns ens vàrem invertir com a educadors especialitzats en la integració social, sense massa formació específica en aquest camp. Crec que en el fons volíem diferenciar-nos de figures de caire assistencial i caritatiu i allunyar-nos de estereotips propers a “*Sor Citroën*”⁶⁷ de la tronada dictadura. Érem joves, teníem força i ens havien educat per a canviar el món i avançar cap el futur. També preteníem, de manera il·lusa i potser per por, separar totalment

⁶⁷ *Sor Citroën*: és una pel·lícula espanyola dirigida per Pedro Lazaga el 1967. Extret de: http://es.wikipedia.org/wiki/Sor_Citro%C3%ABn

el que era la vida personal i la laboral. Ignoràvem que això és impossible en la nostra feina, on la base del treball és el tracte proper amb les persones més febles, de les quals hem de ser “*tutors de resiliència*”.

Amb els anys he après que la vida laboral i la personal s’han de separar però que han d’estar properes i que de la seva justa barreja en surt el millor treball pedagògic. No hem de pensar linealment i creure que les dues parts circulen paral·leles, hem d’imaginar-nos un món corb on les línies es creuen, circulen paral·leles o divergeixen segons el moment. (veure dibuix en la pàgina introductòria)

No tothom treballava igual i prop nostre també hi havia aquells que anomenàvem “*hippies*”⁶⁸ (amb una barreja de sentiment de menyspreu i admiració) que treballaven als barris problemàtics de la ciutat i també hi vivien. Estaven implicats al cent per cent en el seu treball. L’experiència dels anys ha demostrat que gairebé tots aquells “*educadors*” - per no dir tots i caure en totalitarismes que no ajuden - han marxat dels barris més conflictius per instal·lar-se i organitzar la seva vida en espais, sovint lliures de problemàtica social generalitzada.

Aquells professionals, fortament compromesos amb els moviments de l’educació popular o inclosos en moviments eclesiàstics o, fins i tot, capellans i monges, sovint van acabar cremats pel contacte diari amb una problemàtica que, gairebé sempre, era aliena a la seva història cultural i personal. Van acabar marxant i essent substituïts per altres treballadors que hi estaven unes hores. Treballaven amb fort compromís, però després marxaven i restaven en realitats normalitzades que els hi eren properes i diferents a les laborals.

Aquests nous perfils professionals treballaven i treballen de manera molt eficient, no deixant-se involucrar fins el punt de ser fagocitats pel sistema sobre el que realitzen la seva intervenció.

Com es pot veure, en les meves reflexions i en l’àmbit general de la meva exposició vull defensar la separació de la vida personal de la

⁶⁸ Definició al web: <http://es.wikipedia.org/wiki/Hippie>

laboral. L'educador social ha de saber establir la diferència i decidir voluntàriament fins a quin punt vol mesclar-les.

El resultat de la nostra tasca educativa no es diferencia dels cuinats que cal confegir amb diferents ingredients. Aquests han de ser justament mesurats per tal que donin bons resultats. Els ingredients d'un flam, d'una crema catalana o de determinats pastissos són bàsicament els mateixos però combinats i mesurats de diferent manera.

Cada professional ha de preparar el seu propi cuinat i ser conscient dels ingredients que hi vol posar i en quina quantitat. A vegades, també haurà de cuinar a “*cop d'ull*” posant-hi molta intuïció, però no podem obviar que sovint les millors menges surten d'un treball curós en el que intervenen les proporcions, les tècniques i uns ingredients de qualitat. No oblidem posar-hi allò que les velles cuineres anomenen el “*toc personal*”, sorgit de la manera de ser de cada professional.

Les persones amb qui treballem ens han de tenir confiança i en el cas dels infants molt més, sense aquesta confiança el treball no esdevindrà eficient. Si només ens plantejem un treball de tipus professional, possiblement estariem assistint – a allò que anomeno – la “*bancarització*” del treball socioeducatiu.

M'explico: la mateixa paraula ens evoca espais de despatxos, on el/la professional està còmodament assegut esperant a resoldre per torn les demandes que li plantegen ordenadament els clients. L'educador social es converteix, d'aquesta manera, en un buròcrata dispensador de subvencions. Cal estar molt atent amb aquest procés en el qual altres professions fa temps que han caigut, entre aquestes podríem posar la del professional de la medicina, la del farmacèutic o la del mateix “*treballador social*” que moltes vegades no es diferencien massa dels gestors administratius. Es perden una part important i gratificant de la seva feina. El contacte personal, el “*conèixer*”⁶⁹ i, en definitiva, la part més social de la seva feina.

⁶⁹ Conèixer. Acceptar, admetre (algú) com a posseïdor o digne de cert títol, de cert dret, reconèixer-lo. Extret de: www.encyclopedia.cat.

Per altra banda, la idea de la “*bancarització*” ens evoca les entitats financeres on els professionals gairebé no existeixen substituïts per impersonals caixers automàtics o per internet. Desapareix, així, aquell/a professional que escolta i “*reconeix*” la persona que ve a gestionar uns petits estalvis que li han costat molt de guanyar.

El caixer automàtic ha estat pensat amb criteris gairebé antropològics. Un disseny atractiu a l'igual que una persona vestida adequadament, una certa capacitat de diàleg amb la persona que s'hi acosta i la possibilitat per fer creure a a persona usuària que és client i no purament un usuari, gairebé anònim però numerat.

Per últim, els caixers també deixen que l'usuari/a, ara convertit en client (curiosament sovint els usuaris dels serveis socials són anomenats clients) experimenti la seva capacitat humana de triar, creen quadres de diàleg que permeten escollir opcions destinades a estalviar diners al banc. Pots triar si vols rebut en paper, si vols fer una altra operació, etc.

Em preocupa quan veig certes persones d'edat avançada o desfavorits socials que intenten establir diàleg amb la màquina i son incapços de fer-ho en ser analfabets funcionals. A aquestes persones els cal algú que les escolti en la seva peculiaritat, els ajudi i acompanyi en el seu tràmit de pocs diners i força problemàtica – serà per això que cada vegada hi ha més caixers automàtics i menys humans al servei dels que sovint ho necessiten més?.

Em nego a acceptar i, fins i tot, a pensar que el treball social de caire educatiu s'està convertint en un simple dispensador d'ajudes, on l'educador no és més que un acolorit i atractiu guardador guiat per una pauta, encara que variada, estrictament informàtica. A manera de crit desesperat, demano implicació en la justa mesura, si us plau: impliqueu-vos.

Impliqueu-vos, impliqueu-vos o la professió s'acaba tal com la coneixem !!

VIII.- COLOR NEGRE

El Futur

El futur i nosaltres dos

Pescàvem junts a l'Estartit quan era petita.

*Vam perdre l'ham, el fil i el peix,
posàrem els peus a l'aigua i anàvem molls.*

Es feu de nit i eixí la lluna damunt les Medes.

Furtius, la vam pescar amb un "tuper" buit.

Després, cerimoniosament, la vam endreçar en una curculla blanca.

*Avui, anys després, no recorda l'ham, el fil, ni el peix,
però...*

Encara sovint busquem tots dos, en secret, dins la petxina lluent.

Propi

Futur

Per aquest capítol ja no compto amb l'experiència com a aliada perquè em permeti confegir paràgrafs més o menys coherents. Ara he d'extrapolar, mirar endavant i potser fer un salt que no sé on em durà. Una proposta emocionant i espero, una mica agosarada. Serà una declaració d'intencions, que només es confirmarà amb el pas dels segons, els minuts, les hores i segurament els anys de vida que em quedin en aquesta part del món.

Sempre m'ha costat fer previsions, especialment de la meva vida.

Fins fa poc ha estat marcada per les ventades que bufaven, deixant-me portar per aquelles que creia més adequades i no sempre havent triat prou bé. Però bé, estic aquí i en els altres capítols m'he anat despullant i he deixat a l'aire les meves idees i accions fetes fins avui, en algun cas les meves fortaleeses i en altres les meves debilitats, vergonyes i errors. Espero que aquest exercici que he fet serveixi al lector i hagi estat capaç de fer aflorar la intenció pedagògica de les meves multicolors línies.

Ara em dispo a reflexionar seriosament sobre el futur; un futur genèric i també un de particular.

Em considero una persona experimentada laboralment i amb més de mitja vida per davant. Crec que puc aconsellar un mètode senzill per analitzar, diagnosticar i prendre decisions pel futur, que no sé si es portaran a terme o si només quedaran per a futures reflexions i tries. Aquest mètode s'anomena FODA o DAFO⁷⁰ segons l'autor.

Ara ha arribat el moment de preveure, de fer un FODA personal, eina molt utilitzada a Centreamèrica. Caldrà desvetllar les meves fortaleeses per a poder utilitzar-les, cercar les oportunitats que caminen, a vegades errants pel món per a poder-les aprofitar, identificar aquelles debilitats que he descobert en el meu periple, detectar aquelles amenaces que caldrà saber esquivar i per últim prendre decisions.

⁷⁰ Per definició Eina d'anàlisi estratègic que permet analitzar elements interns o externs de programes i projectes per a prendre decisions.

Crec que els meus cinquanta anys de vida i els meus trenta dedicats al treball social i educatiu em permetran dibuixar de manera prou traçada un possible futur. Un futur, és clar, provisional i sempre amb possibilitats de canvi dintre d'aquesta societat líquida. M'agradaria ésser capaç de descriure la fotografia que considero possible en els propers temps, bé, potser no una sola fotografia, més aviat un àlbum prou extens amb diferents llibres, fotos i també imatges en moviment.

Establiria tres llibres diferenciats. Primer col·locaria les fotos del meu futur immediat, especialment influenciat pel present, després caldria parlar d'un conjunt d'imatges d'un futur proper o de mig termini i, per últim, cercar les instantànies d'un temps més llunyà on la tasca professional s'haurà diluït en un espai de jubilació laboral i que acabarà segur amb la fotografia d'una cerimònia funerària.

Em referiré primer, lleugerament, a aquesta darrera etapa, amb final conegut, que la imagino allunyada dels àpats immensurables en bufets lliures d'hotels buits de vitalitat juvenil o de petits pobles substituïts per la butxaca semiplena de vells afamats de menges copioses que no es podran acabar. A vegades penso, de manera sarcàstica, que s'empenyen al suïcidi alimentari com a darrera possibilitat per lluitar contra el sistema que els deprecia pel que són i que només aprecia la seva bossa.

Sovint em deixa trist la imatge d'una parella entrada en anys – o no tant, si treballaven en una entitat bancària on han prejubilat els treballadors – que devoren greixosos plats sense gairebé parlar-se. Traslladen a la taula del restaurant típic el que quotidianament deu passar a casa des del matí fins el vespre. Quan acabi aquest futur llunyà voldria deixar un àlbum prou acolorit per a sentir-me'n orgullós, igual que em sento orgullós del tram recorregut fins avui. També m'agradaria que en altres temps algú em recordi en la distància resseguint aquelles fotos. El futur a mig termini, en l'àmbit familiar, l'imagino fortament marcat per les etapes universitàries de les meves filles i amb la preocupació per acompanyar-les fins que siguin autònomes.

Personalment considero que estaré immers en una mena de serenor relacional pròpia de l'edat, on els sotracos seran més plàcids, reflexionats i tintats de colors més matisats i allunyats d'estridents coloraines pures. L'objectiu que crec més important serà el de no caure en una grisor poc enriquidora que m'impedís pensar, reflexionar o avançar personalment i professionalment.

Imagino un futur laboral personal a mig termini estable dintre de les estructures de l'administració catalana, patint i paint les atzagaiades aparentment irreflexives i sovint injustes de les "retallades". Serà un temps de crisi que caldrà utilitzar per a "resguardar les naus a port", "calafatejar cascos", "reparar veles", "carregar queviures" i "esmolar les eines" per tenir-ho tot a punt per a futures travesses quan la mar torni a esdevenir navegable amb certa seguretat per a naus experimentades però afeblides per l'ús. Donat que aquest escrit ha estat parit per a què generacions actuals i futures d'educadors i educadores socials considero imprescindible fer una incursió dintre del món professional en aquest capítol.

Crec que la professió està reconeguda i perfectament consolidada tant a nivell acadèmic, amb el grau universitari, com a nivell professional amb la inclusió d'aquesta figura en diferents equips i entitats de tota mena. No cal que patim a mig termini per la seva desaparició. Ara ja no cal anar corregint a la gent que ens anomenava monitors.

La tasca és molt més feixuga i silenciosa, una vegada construït l'edifici cal el seu manteniment, ja hem finalitzat la fase de les batalles per "ser" per entrar en la de l'administració del que s'ha aconseguit. Exemples del fracàs de l'administració els tenim cada dia, sovint s'aconsegueix un objectiu socialment just que una vegada assolit queda sobrevivint i en el millors dels casos malvivint substituït en un estat proper a la catatonia. Només hem de pensar en la Declaració dels Drets Humans o en l'àmbit més proper a la meva feina en la Convenció dels Drets de l'Infant i el seu reflex en la situació real de la infància al món al 2012⁷¹.

⁷¹ Podeu consultar a Estado mundial de la infancia 2012: Resumen ejecutivo http://www.unicef.org/spanish/publications/index_61790.html

Si llegim els escrits de Jesús Vilar⁷² ens reafirma en aquesta idea, segons ell cal que hi hagi un procés reflexiu que ha de culminar amb la construcció d'una identitat sòlida. També ens diu que aquest procés passa per la identificació dels elements “clau” de la professió que aglutina en dos. Per una banda la manca de neutralitat política de la nostra tasca i per l'altra la necessitat de reflexionar sobre els límits i les possibilitats de la pràctica pedagògica⁷³.

Ens diu textualment que “aquest tipus d'exercici no és senzill, sobretot en les professions on per diversos motius hi ha un clar predomini de l'“actuació” enfront de la reflexió (com és el cas de l'educació social), per la qual cosa convé establir uns mecanismes clars que permetin allunyar-se dels problemes quotidians de la pràctica professional i possibilitin fer aquest exercici de reflexió interna”.

Cal un aprofundiment en la pròpia tasca, una reflexió general sobre la professió i per últim un procés reflexiu individual de cada professional respecte de la seva tasca i de la seva inserció en el món dels Serveis Socials i l'educació, que no hem d'oblidar és l'objectiu fonamental de la nostra professió i que la diferencia de l'estol d'altres que, si bé estan relacionades amb els serveis a les persones no procuren per elles des del nostre punt de vista.

Caldrà parlar en aquest futur a mig termini de la dimensió ètica de la professió i altra vegada com ens plasma Jesús Vilar, “*sistematitzar la normalització de l'ús de l'ètica professional en el conjunt de la professió, tant per decidir valors que donen sentit a la seva funció social, com per a resoldre i gestionar de forma efectiva els possibles conflictes de valor que es donen en les situacions concretes de la pràctica professional.*”

Al parlar d'àmbits més genèrics d'aquest futur i de la societat en general, aquesta me l'imagino, amb un cert grau de pessimisme – ho reconec – i sempre tenint en compte la seva tipologia “líquida”, marcada per un genèric desencís cap a les institucions de tota

⁷² Mestre i pedagog. Professor de pedagogia social i planificació educativa a les Escoles d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (URL). Director de Publicacions i Coordinador del Màster Universitari en Pedagogia social i comunitària (amb la Facultat Blanquerna)

⁷³ Veure: <http://www.eduso.net/res/?b=13&c=121&n=358>

mena (polítiques, econòmiques i socials). Per altra banda i –també ho reconec – fent un exercici de positivisme ingenu amb un canvi de tendència cap una societat més austera en tots els sentits i amb una consciència més profunda de solidaritat i cooperació mundial. Ja per últim em queda parlar del futur immediat que passa per acabar aquest escrit deixant trenta anys de reflexions a les mans de lectors aliens a mi. Sovint les previsions fallen i cal pensar en el moment i com diu una altra bona amiga *“Iremos construyendo los puentes a medida que vayan apareciendo los ríos”*.

Moltes vegades, els que ens dediquem al món de l'educació social preveiem en programacions, ben confegides i estructurades, les intencions d'un procés de tutorització de resiliència sabent que les coses poden canviar en qualsevol moment.

Les persones que atenem – infants maltractats, vells, drogoaddictes, població reclusa, dones maltractades, persones amb malaltia mental, etc – tenen difícil planificar ja que les seves circumstàncies canvien constantment. Massa sovint els sentiments de culpa, les malalties, les persones en les que confien o els tòxics estan a l'aguait per a colpejar-les sense pietat; aquestes persones, sempre febles, esperaran respostes diferents en cada moment de nosaltres i de les nostres programacions laborals futuristes.

Els professionals més eficients seran els que siguin capaços d'adaptar les programacions i les accions als canvis, portant a la realitat allò de que *“les programacions són, sovint, per saltar-se-les”*.

Si ens fixem en el món de la infància i l'adolescència veiem que els infants maltractats sovint aprenen a partir de l'assaig i l'error, més tard ja racionalitzaran i també seran capaços de projectar i abstraure per a obtenir millors resultats i fonamentar les pilastres de la seva vida adulta. Estic segur que quan treballem amb infants, hem de llençar-nos amb certa vehemència cap a plantejaments i objectius pedagògics que prevegin l'assaig i l'error, sense oblidar però la dimensió professional de la nostra tasca que obliga a corregir els fracassos, aprendre d'ells i potenciar els resultats reeixits.

No em considero una persona eixelebrada o que flirteja amb les línies vermelles de la inconsciència, només pretenc animar a fer coses, a llençar-nos alguna vegada a la piscina sense massa seguretat. En resum, si no provem, no sabrem com és allò que desconexem o quines sensacions hauríem experimentat. Com a persona de mitjana edat he de creure que si la ment es manté jove, l'envelliment serà més lleuger.

Moltes vegades el cos ens voldrà frenar i caldrà que sigui l'entendiment aquell que ens faci avançar. Estic segur que els ciutadans que atensem ho agrairan.

Vull fer un darrer exercici de nuesa, a mig camí entre l'àmbit professional i el personal, vull aplicar-me a mi mateix un procés FODA, en directe, sota l'atenta mirada del lector, passo a actuar, projectant-me en el futur més proper. Poso les cartes sobre la taula i desenvollo intimitats profundament meves, és potser el darrer esforç que tinc ganes de fer per tal que el que he anat escrivint adquireixi sentit.

Aquest és el procés que hauria de fer qualsevol educador social amb temps de treball a l'esquena. Els anys ens hauran carregat una pesada motxilla de vivències. Igual com fem en aquells trasters que tenim a casa, i que arriba un dia que hem d'airejar, caldrà fer neteja i destriar.

Primer caldrà veure què hi ha i fer inventari, després ordenarem en diferents categories. Caldrà fer un procés dolorós de tria per decidir què s'ha de seguir conservant i què llençarem o donarem per reciclatge, per últim veurem què se'n fa del que hem salvat i donarem protagonisme a cada peça recuperada.

El que vagi apareixent en el futur s'anirà incorporant al propi currículum i potser algun dia podran ser posades en públic en un escrit de memòries o en la taula poc il·luminada d'un bar de casa nostra o de qualsevol lloc del món on un educador o educadora puguin treballar.

FODA del futur immediat: Decidir de manera ordenada i fer públiques aquestes reflexions escrites en aquest treball:

Fortaleses

Àmbit personal

- Maduresa/equilibri personal
- Superació de l'època de burnout
- Experiència
- Formació en Creativitat, i desenvolupament humà sostenible
- Formació en treball social
- Ganes de veure més enllà
- Caràcter positiu
- Coneixement personal
- Entorn social i familiar ric
- Curiositat
- Facilitat i gust per escriure
- Valoració social dels meus escrits
- Sentit de l'humor
- Ganes de comunicar

Àmbit laboral socioeducatiu

- Estabilitat laboral
- Superació conscient d'època burnout
- Experiència
- Motivació
- Gust per la feina

Oportunitats

Àmbit personal

- Fer 50 anys i plantejar-me l'altra mitja vida tant a nivell personal com laboral

Àmbit laboral

- Treball de nit, temps per escriure
- Època tranquil·la en l'àmbit laboral, escàs compromís institucional i màxim amb la professió i els infants atesos

Debilitats

Àmbit personal

- Certa tendència a l'acomodament
- Moments de desànim
- Certa sensació d'impotència davant la situació de 'crisi' actual
- Por al fracàs al presentar les reflexions de manera pública

Àmbit laboral

- Sensació d'esgotament creatiu
- Traspasar l'experiència als altres actors socials amb poca motivació

Amenaces

Àmbit personal

- Circumstàncies familiars adverses (malalties pròpies o d'éssers estimats, envelliment d'ascendents, etc)

Àmbit laboral

- Crisi econòmica
- Enduriment de les condicions laborals
- Problemes econòmics
- Ressorgiment de signes de 'Burnout'

DONAT QUE:

Tinc fortaleses suficients per a plantejar-me escriure les meves experiències de més de trenta anys de treball i intentar traspasar-les als demés perquè les utilitzin, si volen. Ara, fets els 50 anys es un bon moment per fer una petita aturada reflexiva sobre el camí fet, valorar-lo i prendre decisions. Tinc temps pel fet de treballar de nit. Podré aplicar la formació en creativitat i innovació a l'escrit, les teories de "l'apego" i la resiliència i també el que he l'après en el Màster de Desenvolupament Humà Sostenible. Una activitat reflexiva em prevé del "burnout".

Decisió pel futur immediat: *"Aprofito les circumstàncies, escric les reflexions i les faig públiques."*

VAIG AL COMENÇAMENT DE L'ESCRIT PER REPASSAR-LO!

S'ha tancat el cercle...de moment.

Darrera revisió: Juny de 2012

IX.- Bibliografia i webografia

*Tancat només veig el que conec i intueixo el desconegut
Si obro la finestra flairo l'aire fresc
Si trec el cap sento el món
Si surto hi participo
Llegeixo, clico, xatejo, cerco i, per damunt de tot observo i penso.*

Propi

Bibliografia i webs

- Barudy. J. (1998). *El dolor invisible de la infancia: una lectura ecosistémica del maltrato infantil*. Barcelona: Paidós Iberica.
- Barudy. J; Dantagnan. M. (2005). *Los buenos tratos a la infancia: parentalidad, apego y resiliencia*. Barcelona: GEDISA.
- Barudy. J; Marquebreuco. AP. (2006). *Hijas e hijos de madres resilientes: traumas infantiles e situaciones extremas: violencia de género, guerra, genocidio, persecución y exilio*. Barcelona: GEDISA.
- Barudy. J; Dantagnan. M. (2010). *Los desafíos invisibles de ser madre o padre: manual de evaluación de las competencias y la resiliencia parental*. Barcelona: GEDISA.
- Barudy. J. (2011). *La fiesta mágica y realista de la resiliencia infantil: manual y técnicas terapéuticas para apoyar y promover la resiliencia de los niños, niñas y adolescentes*. Barcelona: GEDISA
- Rygaard. NP. (2008). *El niño abandonado*. Barcelona: GEDISA
- Cyrulnik. B. (2005). *Bajo el signo del vínculo: una historia natural del apego*. Barcelona: GEDISA
- Bowlby. J. (1985-1998). *El Apego y la perdida*. Barcelona: Paidós
- Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar i Família. Recursos per a professionals
- Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Formació recerca i documentació.
- Col·legi d'educadores i educadors socials de Catalunya. <http://www.ceesc.cat>
- Hemeroteca del diari La Vanguardia. <http://www.lavanguardia.com/hemeroteca/>

fundació
plataforma educativa

C/ Garrotxa, 7 - 17006 Girona
fpe@plataformaeducativa.org
www.plataformaeducativa.org